

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

SARDINE & CARBONE LDA

- THE NETHERLANDS
- ITALY
- PORTUGAL
- FRANCE
- CROATIA
- GERMANY
- POLAND
- SPAIN
- SERBIA
- ROMANIA

**Internacionalni
vebinar**

Izdavač
MEDEL – Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés
Greifswalder Strasse 4 (Briefkasten 42)
10405 Berlin
Nemačka
Datum: 1. jun 2020.

Sadržaj

UVOD.....	1
PREDGOVOR	3
SAOPŠTENJE MEDEL-A O HITNIM MERAMA U VREME PANDEMIJE COVID-A	4
HRVATSKA	5
FRANCUSKA	9
NEMAČKA	16
ITALIJA (1)	18
ITALIJA (2)	22
MOLDAVIJA.....	24
POLJSKA.....	25
PORTUGAL.....	30
RUMUNIJA	35
SRBIJA	39
ŠPANIJA (1)	42
ŠPANIJA (2)	46

UVOD

U ovoj e-publikaciji, MEDEL – Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés, prikupio je komunikaciju i beleške predavača predstavljenih na vebinaru „Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi“, održanog 6. maja 2020. godine u organizaciji članova udruženja Sindicato dos Magistrados do Ministerio Publico (SMMP), uz saradnju MEDEL-a.

Pandemija COVID-19 iznenada je suočila svet sa izazovima koji bi se pre nekoliko meseci činili nezamislivim. Vlade su bile prisiljene na teške odluke i građani su bili suočeni sa ograničenjem svojih osnovnih prava i sloboda koja nisu viđena generacijama.

Mere su usvojene u procedurama koje su bile različite od zemlje do zemlje. Da li usvajanjem vanrednog stanja ili bilo kog drugog sličnog propisa, zajednička crta bila je ograničenje osnovnih prava i sloboda građana kako bi se sprečilo širenje virusa.

Kao što je MEDEL naglasio u svojoj izjavi od 6. aprila, iako je bila očigledna potreba za uvođenjem vanrednih mera tokom pandemije, te bi mere morale biti proporcionalne i vremenski ograničene. Međutim, u nekim slučajevima smo svedoci da se pandemija koristi kao izgovor za nesrazmerna ograničenja osnovnih prava.

U ovom trenutku, a posebno kao što je u vanrednom periodu, uloga nezavisnih sudova je od suštinskog značaja za zaštitu osnovnih prava i sloboda građana od bilo koje vrste zloupotrebe. Građani imaju pravo na zaštitu osnovnih prava čak i - posebno - u slučajevima vanrednog stanja.

Međutim, nacionalni pravosudni sistemi nisu ostali zaštićeni od ovih novonastalih izazova. U jednom momentu, aktivnosti sudova su se svele na minimum, pa su sudije, tužioci, advokati i sudsko osoblje morali da se prilagode na rad od kuće i na primenu novih informacionih tehnologija, često bez prethodne obuke i bez adekvatne infrastrukture.

Cilj ovog vebinara i publikacije je da daju presek trenutnog stanja u različitim zemljama – šta je urađeno, kako su pravosuđa reagovala i koji su problemi i nedostaci uočeni.

U tekstovima ispod, MEDEL veruje da jedinstvena poruka proizilazi iz iskustava različitih zemalja: potreba za međunarodnim povezivanjem i saradnjom. Međunarodne institucije kao što su Ujedinjene Nacije, na globalnom nivou, ili kao što je Savet Evrope i Evropska unija, na evropskom nivou, moraju da se angažuju na međunarodnoj koordinaciji odgovora pravosuđa u vanrednim situacijama poput ove sa virusom COVID-19 sa kojim se svet trenutno suočava.

Nadamo se da će ova zbirka tekstova dati doprinos debati i podstaći širi dijalog koji će dovesti do bliže međunarodne saradnje i koordinacije.

U momentu objavljivanja ove publikacije, želimo da se zahvalimo svim govornicima na njihovom značajnom doprinosu i učešću u debate na vebinaru, kao i za njihov trud da svoje govore ili beleške dostave u pisanoj formi kako bi bili objavljeni.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

Posebno se zahvaljujemo našoj članici, udruženu SMMP (posebno Paulo Lona, predstavniku SMMP u MEDEL-u) za inicijativu u organizaciji vebinara, kao i Simon Charenoiux (predstavniku Syndicat de la Magistrature u MEDEL-u), za doprinos u prikupljanju i sređivanju tekstova.

Biro MEDEL

Govornici

Hrvatska – Martina Marsic, sudija

Francuska – Simon Chardenoux, sudija / Nils Monsarrat, sudija

Nemačka – Ingo Socha, sudija

Italija – Mariarosaria Gugliemi, javni tužilac (generalni sekretar Magistratura Democratica, potpredsenik MEDEL-a) / Gaetano Ruta, javni tužilac

Moldavija – Aliona Sarbu, sudija / Ana Cucerescu, sudija / Andrei Ojoga, sudija

Poljska – Tomasz Posluszny, sudija

Portugalija – Adão Carvalho, sudija (generalni sekretar the Portuguese Association of Prosecutors)

Rumunija – Iulia Craiu, sudija (generalni sekretar MEDEL-a)

Srbija – Lidija Komlen Nikolic, javni tužilac (predsednik Predsedništva Udruženja tužilaca Srbije)

Španija – Iria Gonzalez, javni tužilac (potpredsednik Union Progresista de Fiscales, član UO MEDEL-a) / Eduardo Navarro, javni tužilac

PREDGOVOR

Simon Chardenoux

Širom Evrope usvojene su vanredne mere kako bi se odgovorilo na krizu izazvanu virusom Covid-19. Osim u Nemačkoj, u svim zemljama u Evropi uvedeno je vanredno stanje, bilo glasanjem u Parlamentu, poput Moldavije ili Portugalije, odlukom Vlade kao u Srbiji, odlukom Predsednika uz odobrenje Parlamenta kao u Rumuniji ili putem delegiranja odluke Parlamenta Vladi, poput Francuske ili Italije. U nekim zemljama, poput Španije, takvi izuzetni slučajevi bili su predviđeni Ustavom. Potreba da se zaustavi širenje Covid-19 rezultirala je usvajanjem značajnog broja mera koje predviđaju ograničenje slobodnog kretanja ljudi, robe, posla, pa čak i mere potpunog zatvaranja ili izolacije. Svaka zemlja je predvidela, barem minimalne administrativne sankcije u slučaju kršenja mere boravka kod kuće ili mere izolacije. Neke zemlje poput Francuske ili Srbije uvele su nove prekršajne kazne zatvorom. Među merama usvojenim tokom krize Covid-19, mnoge od njih odnosile su se na pravosuđe i funkcionisanje sudova i tribunala, počev od upravljanja sudova do procesnih zakona.

Što se tiče pravosuđa, takođe su bile preduzete iste mere. U celoj Evropi možemo primetiti da su sudovi bili zatvoreni za javnost. Sudovi su odlučili da obustave svoje aktivnosti zadržavajući samo osnovne aktivnosti. Naravno, spisak osnovnih aktivnosti razlikuje se od zemlje do zemlje. U svim zemljama se u krivičnim predmetima, gde je minimum kazne izricanje pritvora, izbegavalo. U građanskom pravu se aktivnost odnosila samo za hitne slučajeve. Svi krivični i građanski predmeti koji nisu hitni su odloženi. Sudijama, tužiocima i ostalim službenicima je savetovano da rade od kuće. Suđenja i saslušanja organizovani su putem video konferencija, a upotreba IT tehnologije se znatno proširila. U mnogim delovima Evrope usvojene su posebne odredbe kojima se obustavlja vremenski rok i dozvoljava korišćenje audio i video sredstava komunikacije u okviru sudskih postupaka. Svet nakon zatvaranja karakterišu mere socijalnog distanciranja i mere zdravstvene zaštite putem maski, rukavica i tako dalje.

Ipak, detaljna analiza otkriva da pravosuđe u Evropi nije bilo spremno da zatvori sudove i tribunale kao i da obustavi veliki deo svakodnevnog funkcionisanja. U nekim zemljama sudije, tužiocima i ostali službenici nisu imali adekvatne računare i softvere koji bi im omogućili rad na daljinu. Generalno gledano, velika upotreba novih tehnologija sada prisiljava pravosuđe da razmatra, kako je istakla Mariarosaria Guglielmi, neka osnovna pitanja koja se tiču transformacije našeg modela pravde, zasnovanog na interakciji između ljudi, i mestu suda u društvu. Zaista, u nekim zemljama, poput Poljske ili Francuske, mnoge posebne odredbe će ostati na snazi mesecima ili će čak postati deo pozitivnog zakona. Da li smo spremni da imamo virtuelna suđenja ili čak suđenja bez stranaka? Potreba da se nadoknade nagomilana odlaganja takođe može uticati na nezavisnost sudstva, kada se, na primer, predsedniku suda daje ovlašćenje za razrešenje sudije.

Nacionalni odgovori na krizu izazvanu virusom COVID 19 istakli su pitanje položaja sudija i tužilaca u ovim posebnim slučajevima. Koje su osnovne aktivnosti? Sva pitanja koja se tiču pritvora? Da, naravno, ali šta ako nacionalna uredba dozvoljava mogućnost automatskog obnavljanja pritvora bez otvorene rasprave kao u Francuskoj? Da li ćemo porodično pravo uključiti u osnovne aktivnosti? Detaljniji pogled na nacionalne liste osnovnih aktivnosti pokazuju kulturne razlike između evropskih zemalja, ali ukazuje i na mogućnost harmonizacije u perspektivi vladavine prava.

SAOPŠTENJE MEDEL-A O HITNIM MERAMA U VREME PANDEMIJE COVID-A

Protekli meseci i nedelje su bili jako turbulentni u celom svetu kao što nam je poznato. Hiljade ljudi je izgubilo svoje živote kao rezultat pandemije COVID-19, mnogo više ljudi se bori sa samim virusom, svi živimo u strahu za zdravlje naših najbližih kao i za naše sopstveno zdravlje. Neizbežna ekonomska kriza će pogoditi svakog, suočićemo se sa mnoštvom nezaposlenih, mnoge će zadesiti ekstremno siromaštvo. Suočavamo se uplašeni sa novom realnošću, imajući u vidu ne tako daleku prošlost, ekonomsku krizu 30-ih godina prošlog veka koja je postala plodno tle za populizam i nacionalizam koji su rezultirali velikom tragedijom Drugim Svetskim ratom.

Ova iskustva su nas podučila da su međunarodna saradnja i solidarnost više nego potrebne kao i da ključnu ulogu imaju demokratija, podela vlasti i ljudska prava.

Izražavamo jaku zabrinutost povodom svih ograničenja ljudskih prava u skoro svim evropskim zemljama. Dešava se najveće rušenje demokratije u Evropi, naročito nedavni događaji u Mađarskoj, gde je Vlada preuzela neograničenu vlast nad dekretom, bez ikakvog vremenskog roka, kao i bez ikakve mogućnosti kontrole parlamenta. Definisana su i nova krivična dela koja targetiraju uglavnom novinare, kršeći ljudska prava koja se odnose na dostupnost informacija (suprotno članu 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima).

Mi takođe izražavamo zabrinutost zbog akcija poljske vlade koja forsirajući održavanje predsedničkih izbora 10.maja 2020.godine rizikuje zdravlje i živote miliona Poljaka u korist političkih interesa vladajuće partije. Istovremeno, donose se novi nejasni zakoni koji značajno ograničavaju ljudska prava i slobodu.

MEDEL podseća da iako postoje očigledne potrebe za uvođenjem vanrednih mera tokom pandemije, te mere bi trebalo da budu proporcionalne i vremenski ograničene. Građani imaju pravo na zaštitu osnovnih prava čak – i naročito- u slučaju vanredne situacije. Ova prava mogu biti ograničena samo u interesu sprečavanja pretnje i moraju biti prekinuta u slučaju prestanka pandemije. Kao što je navedeno u članu 15. Evropske Konvencije o ljudskim pravima, u slučaju vanrednog stanja gde je ugrožen život nacije, Visoka ugovorna strana može da sprovede mere koje odstupaju od svojih dužnosti u okviru ove Konvencije sve dok to striktno situacija nalaže, pod uslovom da takve mere nisu nedosledne sa svojim ostalim obavezama u okviru međunarodnog prava.

Sve dok traje vanredno stanje, uloga nezavisnih sudova je esencijalna za zaštitu osnovnih prava građana i njihovih sloboda protiv bilo kakve zloupotrebe.

MEDEL poziva evropske institucije – naročito Savet Evrope i Evropsku Komisiju – da sprovede još pažljivije nadgledanje stepena zaštite ljudskih prava u evropskim zemljama.

MEDEL takođe poziva celu Evropsku pravnu zajednicu, uključujući organizacije ljudskih prava, udruženja pravnika, sudija i akademika, da budu na uluzi građanima koji su doživeli neki vid kršenja ljudskih prava i da upozore na zloupotrebe vlasti koji koriste priliku u ovoj pandemiji.

6. april 2020.

HRVATSKA

Martina Marsic

Iznenadna pojava pandemije COVID 19 u Hrvatskoj dočekala je delimično nespremno hrvatsko pravosuđe.

Izmenama i dopunama Zakona o civilnoj zaštiti od 18. marta 2020. godine uvedena je nova definicija „vanrednog stanja“. Do tada, zakon je predviđao samo prirodne katastrofe ili stanje katastrofe. Izmenama i dopunama uvedeno je stanje koje je opisano kao *„posebne okolnosti koje se ne mogu predvideti ili uticati na njih, koje dovode u opasnost život i zdravlje građana, imovinu u većem obimu, životnu sredinu, komercijalne aktivnosti ili prete ugrožavanjem ekonomije države“*. Ova definicija je korišćena kao pravni osnov za odluke koje je donosio Nacionalni štab civilne zaštite Republike Hrvatske koji je imao glavnu ulogu u borbi protiv pandemije.

Ustavnost mera za upravljanje krizom

Bilo je neočekivano da je vladajuća većina odlučila da ne uvodi vanredno stanje. Prema članu 17. Ustava Republike Hrvatske, u slučajevima rata ili bilo koje jasne i trenutne opasnosti za nezavisnost i jedinstvo države ili u slučaju bilo kakve prirodne katastrofe, Ustavom zajamčene slobode i prava mogu biti ograničeni, što je odluka koju treba doneti dvotrećinskom većinom glasova svih poslanika u Saboru. S druge strane, u slučajevima kada nije uvedeno vanredno stanje, Ustav propisuje da se slobode i prava mogu ograničiti samo zakonom (drugim rečima, sa ½ glasova većine poslanika) samo u cilju zaštite slobode i prava drugih, pravni poredak, javni moral i zdravlje, ali takva ograničenja moraju biti proporcionalna prirodi potrebe za takvim ograničenjem u svakom pojedinačnom slučaju.

Međutim, to nije bio put hrvatske Vlade i političkih stranaka koje čine izvršnu vlast. Odluke kojima je ograničena industrijska aktivnost, gotovo u potpunosti zabranjena trgovina (osim apoteka i prehrambenih proizvoda), uvedena ograničenja kretanja građana, bile su odluke koje je sve donosio Nacionalni štab civilne zaštite Republike Hrvatske, kolegijalno telo sastavljeno od Ministra unutrašnjih poslova, direktora Hrvatskog zavoda za javno zdravlje, zaposlenih u Ministarstvu zdravlja i nekoliko stručnjaka iz oblasti medicine (pre svega epidemiologije, javnog zdravlja itd.). Dakle, Vlada je bila jasno vidljiva kao vitalni deo Štaba (dva njena ministra - Ministar unutrašnjih poslova i Ministar zdravlja koji su koordinirali aktivnosti), ali bez proglašenja vanrednog stanja.

Javnost je pozdravila odluke Štaba. Iako stroge, odluke potkrepljene medicinskim podacima su se redovno saopštavale javnosti (konferencije za štampu Štaba održavale su se dva puta dnevno i emitovane su uživo). Novinari su mogli da postavljaju pitanja na svakoj konferenciji za medije i pitanja su bila dobrodošla, iako su ponekad bila neprijatna i kritična, na njih su uvek odgovarali članovi Štaba.

Međutim, sa ustavnog stanovišta, odluke koje je donosio Štab, bile su problematične. Štab je u periodu između 15. i 25. marta 2020. godine doneo odluke kojima su *de facto*

ograničena građanska prava i osnovne slobode i pored činjenice da hrvatski Sabor nikada nije proglasio vanredno stanje. Na primer, građanima nije dozvoljeno da napuste mesto svog prebivališta - prilično jasno i strogo ograničenje ljudskih prava. S druge strane, ova zabrana koju je doneo Štab nije uopšte predviđena zakonom, pa čak ni izmenama sistema Zakona o civilnoj zaštiti koji su usvojeni uoči pandemije. Zakoni, takođe, nisu predviđeli meru karantina vezanu za područja, ali je ta mera uvedena tokom pandemije za manja područja koja su identifikovana kao potencijalna žarišta epidemije. Iako su neki ustavni stručnjaci i sudije pozvali Ustavni sud da iznese svoje mišljenje o ustavnosti odluka hrvatskog Nacionalnog štaba donesenih bez jasne ustavne ili pravne osnove, Ustavni sud Republike Hrvatske odlučio je da prati događaje iz pozadine izjavljujući samo da „Sud pažljivo prati šta se radi“.

Do sredine marta Hrvatska se suočila sa hiljadama Hrvata koji se vraćali kući iz zapadnih zemalja EU nakon što su izgubili posao kao rezultat naglog zaustavljanja ekonomije EU i nakon zatvaranja granica. Za nekoliko dana granice su bile zagušene, jer su ljudi čekali odluku sanitarnog inspektora koji bi im je naredio da budu u preventivnoj samoizolaciji. Kako bi rešili problem prevelikog broja ljudi na granicama i u cilju ubrzavanja procesa ulaska u zemlju, pogranična policija je građanima počela da izdaje samo usmena naređenja za 14-dnevnu samoizolaciju i uručivali su im letke kako da se ponašaju tokom tog perioda. Njihova imena registrovana su u policijskoj bazi podataka, međutim, kako nije postojao administrativni akt kojim se nalaže ljudima da budu u samoizolaciji, nije postojala mogućnost izdavanja zakonom utemeljenih kazni (iako je mogućnost strogih kazni već spomenuta više puta u medijima). Drugo pitanje je bilo ko će kontrolisati da li se građani pridržavaju mere samoizolacije, jer zemlja ima malo sanitarnih inspektora, pa je policija, opet bez zakonskog osnova, preuzela taj posao vršeći slučajne provere, posebno u manjim gradovima. Vlada je požurivala Sabor oko izmena i dopuna Zakona o elektronskim komunikacijama, kojim se predlaže korišćenje digitalne tehnologije za praćenje, kako bi se ljudi kojima je izrečena mera samoizolacije nadgledali tokom ovog perioda preko lokacije njihovih pametnih telefona.

Iako se očekivalo da bude brzo usvojen, na raspravi u Saboru od 25. marta opozicija u Parlamentu je istakla nedostatke zakonodavstva, opisujući zakon kao "ekstreman i nepotreban", tako da je konačno povučen iz parlamentarne procedure.

Zakonodavni amandmani

U Hrvatskoj nije bilo izmena građanskog ili krivičnog procesnog zakonika, niti su uvedena nova krivična dela ili sankcije. Međutim, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske izdalo je uputstva državnim odvjetnicima da sa posebnom pažnjom istražuju moguće zločine prenošenja zaraznih bolesti i zločin širenja lažnih i uznemirujućih vesti. Pored brojnih izmena u poreskom zakonodavstvu i aktima koji regulišu ekonomski život zemlje, pandemija je dovela i do obustave izvršnih postupaka. Isprva je uvedeno odlaganje u vidu neobavezne preporuke Ministarstva pravde od 13. marta 2020. (odlaganje izvršnih postupaka na period od tri meseca), a potom je 17. aprila Sabor jednoglasno usvojio amandmane kojima se odlučuje o prestanku svih postupaka izvršenja novčanih sredstava u periodu od 3 meseca, uz izuzeće alimentacija, naknada štete nastale krivičnim delom. Zatim, po zakonu - *Zakonom o hitnim merama u izvršnom i stečajnom postupku tokom posebnih okolnosti* koji je na snazi od 1. maja 2020., predviđeno je da svi izvršni predmeti budu obustavljeni na period od tri meseca sa mogućnošću da sud vodi pojedinačne predmete tokom odlaganja, ako sud utvrdi da je

„neophodno“. Razlozi za nepoštovanje opšte zakonske suspenzije i nastavak procesa moraju biti obrazloženi. Međutim, ukidanjem blokade građana koji su u dugovima na period od tri meseca, zakonodavac koji je zanemario ovu odluku mogao bi da ima negativan uticaj na hiljade slučajeva bankrota potrošača. Da bi se pokrenuo jednostavan postupak stečaja potrošača u Hrvatskoj, građanin mora biti insolventan (blokiran) konstantno u periodu od 3 godine i sa dugovanjima koja ne prelaze 20.000 HRK (nešto manje od 3.000 EUR). Omogućavanje budućih priliva u naredna 3 meseca (što je najverovatnije da se neće dogoditi u većini slučajeva) znači da je upitno da li se ovi potrošači sada mogu smatrati podobnim za pokretanje postupka insolventnosti, jer im nedostaje kontinuitet, odnosno nemogućnost plaćanja dugova na period od 3 godine.

Uticaj pandemije na funcionisanje sudova

Sudska ročišta su skoro u potpunosti odložena počevši od 14. marta 2020. i u građanskim postupcima su održana samo hitna ročišta (slučajevi preliminarnih mera, hitni slučajevi porodičnog zakona, slučajevi u vezi sa nasiljem). Suđenja su obustavljena i kod krivičnih postupaka. Sudovi su postupali samo u slučajevima maloletnika ili nasilja. Pritvori su u većini slučajeva produženi. Kako bi zatvorski sistem bio bezbedan, Ministarstvo pravde je preporučilo sudovima da odloži izvršenje zatvorskih kazni za osuđenike koji čekaju da započnu svoje zatvorsko vreme van pritvora. Takođe, Ministarstvo pravde preporučilo je sudovima da odobre privremeni prekid zatvorske kazne u slučajevima kada za to postoji mogućnost, ali su sudovi ovu preporuku odbili kao i predstavke u većem broju slučajeva.

Odluka da se sudska ročišta ograniče na samo hitna, bila je jedino moguće rešenje. Ne samo zbog opasnosti od širenja virusa, već i zbog ograničenja slobodnog kretanja van opština u mestu prebivališta građana (za to ste morali da dobijete posebnu dozvolu), kao i zbog ukidanja javnog prevoza. Zato je pravo na pristup sudu bilo ozbiljno ograničeno.

Situacija je pokrenula raspravu među predstavnicima pravosudne struke da li treba da se ograničenje roka produži posebnim predlogom zakona, međutim, ovaj predlog nije prihvatio zakonodavac, iako je u najkritičnijem trenutku borbe protiv COVID-19 snažan zemljotres pogodio prestonicu grad Zagreb, ostavljajući mnoge sudove u zgradama koje nisu dovoljno sigurne da ih koriste (Županijski sud u Zagrebu, Trgovački sud u Zagrebu, pa čak i Vrhovni sud Republike Hrvatske). Slična sudbina zadesila je Državno odvjetništvo i mnoge odvjetničke kancelarije koje su se uglavnom nalazile u centru grada koji je najviše pretrpeo oštećena.

Pristup zemljišnim knjigama, apostille i različite druge potvrde izdavane su skoro isključivo nakon zahteva putem e-pošte ili pismenog zahteva dostavljenog poštom. Većina sudskog osoblja radila je od kuće, podeljena u 15-dnevne smene ili na drugi način. Vrhovni sud naložio je nižim sudovima da sastavljaju presude, donose odluke bez stranaka i pripremaju predmete za sednicu veća, gde je to potrebno. Pandemija je ubrzala upotrebu e-komunikacije kao posebnog alata u komunikaciji sudova, advokata i veštaka. Iako je očekivani rok za potpuno uvođenje e-komunikacije u građanskim predmetima bio 1. septembra 2020., Ministarstvo pravde proglasilo je da su svi uslovi za korišćenje ove tehnologije ispunjeni pre nekih 15 dana. Odluka je dobrodošla i pokazala je sjajne rezultate koji su sudovima i pravnicima omogućili da nastave sa svojim radom.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

Mogućnost da se osobe iz pritvora ne dovode na sud radi pritvora, već se rasprava vodi elektronskim putem, odjednom je postala široko rasprostranjena praksa. Isto se dogodilo i sa saslušanjem za izricanje presuda. Očekuje se da će postojati mogućnost sprovođenja potpunog e-saslušanja u građanskim i krivičnim postupcima, ali pre toga izvršna vlast mora da donese propise i reši problematična pitanja vezana za korišćenje ove mogućnosti (mere bezbednosti, kako umanjiti mogući uticaj na svedoke itd.).

Iako očekujem da će e-ročišta sačekati na sprovođenje još neko vreme, mera socijalnog distanciranja trenutno postaje faktor koji najviše ograničava hrvatsko pravosuđe. Zgrade sudova nisu zadovoljavajuće. Većina njih izgrađena je početkom 20. veka i nije uvek kao sudnica. Najnovije zgrade izgrađene su pre najmanje 40 godina. Sudnice su izuzetno male. Smeštene su u podrumima i na tavanima zgrada suda i često nisu veće od male hotelske sobe. Sudovi u velikim gradovima najviše trpe, jer su prenatrpani sudskim osobljem, a sudnice su ograničene na nedovoljno prostora da se održi socijalna distanca tokom ročišta. Stoga su predsednici sudova već izdavali preporuke sudijama da daju prednost hitnim i starim predmetima, jer će morati da naprave raspored upotreba sudnica dovoljno veliku da se održe suđenja. U nekim sudovima to znači da će jedan sudija imati samo 6 dana mesečno kada će imati odgovarajuću sudnicu. Ova vanredna okolnost dovodi u opasnost efikasnost, pravo na suđenje u razumnom roku i nezavisnost sudstva, i vraćajuća nas u stalne izazove pravosuđa, kao najslabijeg stuba podele vlasti, koji je u stalnoj borbi kako bi se očuvala vladavina prava.

FRANCUSKA

Simon Chardenoux
Nils Monsarrat

Kako je država odreagovala na pandemiju izazvanu virusom COVID-19 (da li je vanredno stanje bilo uvedeno u državi ili ne)?

Dana 14. marta Ministarstvo pravde izdalo je uputstva svim prvostepenim i apelacionim sudovima kako da usklade svoj rad sa merama koje je preduzela francuska Vlada. Istog dana premijer je najavio mere socijalnog distanciranja kojima je cilj da se smanji fizički kontakt među ljudima.

Dana 15. marta, Ministarstvo pravde Francuske izdalo je saopštenje za javnost u kome je najavilo da će, počevši od 16. marta, svi sudovi sprovoditi planove kontinuiteta poslovanja, u skladu sa kojim će svi sudovi biti zatvoreni, osim kod "bitnih sporova" ("contentieux essentiels") u građanskim i krivičnim predmetima.

Sledećeg dana najavljeno je 15-dnevno zatvaranje stanovništva.

Dana 23. marta usvojen je Zakon o proglašenju vanrednog stanja usled pandemije virusa COVID-19 (zakon br. 2020-290 od 23. marta 2020.) (ovde „Zakon o 23. martu“). Prema tom tekstu, vlada može proglasiti „vanredno stanje u slučaju ugroženosti javnog zdravlja“. Parlament takođe prenosi ovlašćenja Vladi da donosi niz mera čak i one koje su pod njihovom ingerencijom.

Dana 23. marta Vlada je proglasila vanredno stanje (dekret br. 2020-293), a 25. marta Vlada je donela veliki broj mera (tog dana je usvojeno 25 različitih tekstova). Još dva teksta usvojena su 15. aprila.

Na kraju, francuski odgovor na COVID-19 bilo je proglašenje vanrednog stanja, nakon čega je usvojen kompletan set posebnih i derogativnih zakona, donesenih usled pandemije.

Prvo je vanredno stanje proglašeno najviše na dva meseca, s mogućim obnavljanjem, uz odobrenje Parlamenta. Vanredno stanje je upravo obnovljeno od 9. maja do 10. jula.

Trenutno, zatvaranje je i dalje na snazi, biće postepeno ukinuto od 11. maja. Vlada za to planira drugačiji i korak po korak pristup. Od 11. maja do 2. juna – otvoriće se škole i radnje nastaviće se sa radom, ali će i dalje rad od kuće imati prednost - i dalje će na snazi biti neka ograničenja slobode - socijalno distanciranje biće obavezno, a sastanci sa preko 10 osoba i dalje će biti zabranjeni.

Od 2. juna počinje druga faza, verovatno sa mogućnošću većih okupljanja. Ponovno otvaranje barova i restorana itd. će se dogoditi tokom leta.

***Da li su neke nadležnosti prenesene sa Parlamenta na izvršnu vlast? Koje?
i da li na određeno vreme?***

Zakon od 23. marta omogućava premijeru da proglasi vanredno stanje. U nacrtu zakona se navodi da se vanredno stanje može proglasiti ako dođe do zdravstvene katastrofe, koja po svojoj prirodi i ozbiljnosti predstavlja opasnost po zdravlje ljudi.

To znači da se ovaj tekst može koristiti i u drugom kontekstu. Smatramo da su ti kriterijumi previše nejasni i da postoje određeni rizici prekomerne upotrebe ovih odredbi.

Ipak, parlamentarna kontrola izvršena je dva meseca nakon proglašenja vanrednog stanja. I dalje zbog krize Covid-19, Parlament je glasao za obnovu vanrednog stanja.

Zakon od 23. marta daje ovlašćenje Vladi da koristi ovlašćenja Parlamenta. U Francuskoj je vlast za donošenje zakona podeljena između Vlade i Parlamenta. Po tom ustavnom poretku, Parlament je nadležan da donosi pravila koja se tiču krivičnog zakona i krivičnih sankcija. Naš Ustav (član 38.) daje ovlašćenje Parlamentu da delegira svoju vlast Vladi, na ograničeno vreme.

U slučaju krize COVID-19, Vlada je široko iskoristila takvu mogućnost i donela - bar za Ministarstvo pravde - 25 regulatornih tekstova.

Kao posledica toga, ne postoji direktna ustavna kontrola našeg Ustavnog suda (nadležan za kontrolu zakona koji je usvojio Parlament, a ne regulatornih tekstova). Jedina direktna ustavna kontrola prepuštena je Upravnom Vrhovnom sudu koji deluje u vidu „upućen“. To znači da je Sud nadležan samo za teške i definitivne povrede ustavnih prava (neki slučajevi su podneti, ali Upravni vrhovni sud ih je odbacio).

Preispitivanje Ustava od strane našeg Ustavnog suda može se dogoditi tek nakon što Parlament izglasa obnovu vanrednog stanja (a u stvari se to i dogodilo).

Tokom vanrednog stanja neke od sledećih mera su usvojene:

- Potpuno zatvaranje, uključujući ograničenje slobode kretanja ljudi i vozila, uz zabranu napuštanja svih osoba jednog domaćinstva da napuste kuću, osim ako postoje određeni i jaki razlozi.
- Karantin i izolacija ako ste bolesni ili karantin posle vraćanja u zemlju iz inostranstva;
- Ograničenje slobode udruživanja i slobodnog poslovanja (zabrana javnog okupljanja, privremeno zatvaranje poslova- ustvari samo određen broj poslova ima ovlašćenja za rad- (Amazon je dobio nalog za zamrzavanje određenih aktivnosti osim onih neophodnih))
- Prodaja privatne svojine i kontrola cena;
- Izmene u građanskim i krivičnim postupcima;

Predstavnici lokalnih vlasti imaju ovlašćenje da usvoje posebna pravila za svoje teritorije. Na primer, na teritorijama koje su pod francuskom vlašću, a nisu u Evropi,

primenjuju se policijske mere (od 20:00 do 6:00 i tokom vikenda). Pristup plažama i planinama je takođe ograničen.

Kao posledica toga, tokom krize Covid-19, francuski Parlament je uveo vanredno stanje u slučaju ugrožavanja javnog zdravlja i svoje nadležnosti preneo na izvršnu vlast, u periodu od dva meseca. Na kraju tog perioda, Parlament je obnovio svoj prenos do 10. jula. Ovaj transfer postavlja pitanje sudske revizije (ustavnosti) donesenih mera.

Da li su vlasti (i koje) u vašoj zemlji usvojile izmene u procesnim zakonima (građanskim ili krivičnim)? Da li su ovi amandmani u skladu sa evropskim standardima zaštite ljudskih prava?

Vlada je usvojila 4 teksta koja se tiču procesnog zakonodavstva. Jedan za predmete u krivičnoj materiji, jedan za nekrivičnu materiju, jedan za upravni postupak i jedan za odlaganje i rokove.

Krivična materija:

Pravilnikom br. 2020-303 prilagođavaju se pravila koja se primenjuju na sudske presude u krivičnim stvarima, što je neophodno za prilagođavanje trenutnoj zdravstvenoj krizi u Francuskoj.

Glavne odredbe su sledeće:

- Obustava zastare od prvog dana zatvaranja do kraja vanrednog stanja plus još jedan mesec, koji se odnosi na krivično gonjenje i izvršenje kazne;
- Produženje vremena za žalbu (normalno kašnjenje x 2 sa minimalnim periodom od 10 dana);
- Mogućnost da sudija koristi IT tehnologije (elektronske i audio), čak i bez pristanka optuženog;
- Široka primena zatvorenih vrata kod sporova (obuhvatajući ujedno i ročište i presudu);
- Mogućnost suspendovanja kolegijalnosti;
- Pravna pomoć tokom pritvora i tokom ročišta putem IT tehnologija;
- Automatsko produžavanje odlaganja pritvora pre suđenja;

Odredbe Pravilnika odmah se primenjuju do mesec dana nakon prestanka vanrednog stanja, kako je predviđeno članom 4. Zakona o 23. martu.

Ova odstupanja od procesnih pravila koja se obično primenjuju u krivičnim procesima su prevashodno iz očiglednih zdravstvenih razloga, kako bi se smanjio fizički kontakt, ali i kako bi se osigurao nastavak rada francuskog pravosudnog sistema, koji se sveo na minimalne usluge za sve građane da ne bi došlo do potpunog zastoja.

Što se tiče krivičnih stvari, Pravilnik osporava najmanje dva glavna koncepta:

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

→ Pravično suđenje i pristup pravdi, jer optužene osobe ne mogu da vode privatne razgovore sa svojim advokatima, a žrtve mogu imati problem dostupnosti sudova (Član 6.)

→ Član 5., član 6. i član 13. Evropskog suda za ljudska prava u slučaju pritvora pre suđenja, Pravilnik predviđa "automatsko" produžavanje pritvora tokom krize izazvane virusom COVID -19, bez saslušanja (tumačenje teksta i značenje reči "automatski" podleže oprezu).

Imajte na umu da ovaj tekst takođe sadrži posebne odredbe za zatvorenike i mogućnost njihovog oslobađanja.

U pogledu građanskog prava, usvojena su dva teksta koja se tiču postupka

Pravilnikom br. 2020-306 od 25. marta 2020. o produženju rokova koji ističu u vanrednom stanju i prilagođavanju postupaka u tom istom periodu.

Ovom uredbom se produžavaju svi rokovi i sve mere koje ističu tokom vanrednog perioda + 2 meseca (na primer privremene mere porodičnog zakona, mere starateljstva - „tutelles“ - nalog za zaštitu dece itd.)

Smatra se da su sve formalnosti suspendovane tokom ovog perioda, stranke na kraju vanrednog perioda imaju dodatno dva meseca. Uredbom se suspenduje mogućnost podnošenja zahteva za razrešenje, propisivanje i drugo u slučaju da stranka ne poštuje uobičajeno zakonski rok. Uredba zainteresovanoj strani nudi dodatno vreme da uradi ono što želi.

Pravilnik br. 2020–304 od 25. marta 2020. o prilagođavanju pravila koja se primenjuju na sudske presude u predmetima koji nisu u krivičnoj materiji i pitanjima vezanim za ugovore o udruživanju vlasnika kuća (contrats de syndic de copropriete); Ovaj pravilnik takođe sadrži neke odredbe koje su zabrinjavajuće.

Na primer:

- Presudu može, na osnovu odluke predsednika suda, doneti samo jedan sudija u prvostepenom postupku i žalbi;
- Široka mogućnost korišćena video konferencija i video, sve dok stranke mogu biti identifikovane;
- Mogućnost presude bez ročišta u slučaju "pismenog postupka" ili kada sve stranke, koje zastupaju advokati, pristaju na takvu presudu;
- Filter za prijave za skraćeni postupak (mogućnost odbacivanja kada zahtev zvuči nevažan).

U građanskim predmetima, usvojeni tekstovi istakli su neka od pitanja kao što su:

→ Pravo na presudu u razumnom roku, zato što su sudovi zatvoreni, a građanski predmeti se ne smatraju hitnim;

→ Pravično suđenje bez ročišta i/ili putem video konferencija;

→ Ravnopravnost stranaka, jer se predmeti u kojima stranke žele da imaju ročište odlažu, a u predmetima gde stranke ne žele ročište donose se presude.

Što se tiče parničnog postupka, mogućnost presude bez ročišta nije novina. Njegova upotreba i razvoj velika je promena u parničnom postupku.

Da li su vlasti (i koje) uvele nova krivična dela/prekršaje i nove kazne? Ako jesu, kako su uvedeni (novi zakon, uredba vlade...)?

Predlog zakona o zdravstvenom vanrednom stanju uvodi novo krivično delo za one koji nepoštuju naredbu ostanka kod kuće i izlaze napolje bez odobrenog razloga. Prva dva puta počinioci mogu biti kažnjeni (135 eura i 200 eura- otprilike 760 000 novčanih kazni do kraja aprila. Treći put, neopravdani izlazak postaje prekršaj, kažnjiv zatvorom u trajanju od 6 meseci.

Primenjuju se i neke administrativne sankcije (zatvaranje itd.).

Kako su sudovi i javni tužioci funkcionisali za vreme socijalnog distanciranja?

Svi sudovi u Francuskoj su bili zatvoreni za javnost od 16.marta 2020.godine.

Usvojen je plan kontinuiteta na osnovu modela koji je predložilo Ministarstvo pravde. Čak i ako se plan može razlikovati od suda do suda, svaki plan identifikuje sporove koji su označeni kao "najvažniji".

Tribunali su sudili kod:

- Krivičnih predmeta gde u pitanju pritvor ili se istražni pritvor bliži kraju;
- Građansko lišavanje slobode – hitnih situacija kod građanskog ili porodičnog zakona- ponekad kod personalnog zakona.

Krivični predmeti su se vodili u sudnici. Optuženi se saslušavao putem video konferencije. Advokati su bili u sudnici. Ostala ročišta su se održavala putem video konferencija.

Neki tribunali su donosili presude u građanskih predmetima bez ročišta. Svi ostali nerešeni predmeti su bili odloženi, ponekad i bez određenog datuma.

Sudije i tužioci su radili na daljinu. Međutim, ostalo sudsko osoblje nije bilo u mogućnosti da radi na daljinu zbog nedostatka adekvatnih kompjutera i softvera. Tokom zatvaranja sudije, tužioci i ostalo osoblje su uzimali od 0 do 10 dana odmora.

Sudovi će se otvoriti 11. maja 2020.godine

Da li postoji neko opšte uputstvo/smernica Vrhovnog suda ili Državnog tužioca?

Postoji nekoliko uputstava, ali nijedno od njih nije usvojio Vrhovni sud i Državni tužilac. Ministarstvo pravde ih je usvojilo.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

Svaki predsednik suda može da reguliše funkcionisanje suda u kome on/ona rade, poštujući nezavisnost suda. U principu, svaki predsednik bi trebao da se konsultuje sa ostalim sudijama.

Ministarstvo pravde je izdalo mnoga uputstva u vezi sa bezbednošću, s obzirom na ponovno otvaranje sudova.

Da li koristite IT tehnologije da biste omogućili rad sudova i državnih tužilaca? Da li je to novost u vašoj pravosudnoj praksi? Postoje li dovoljne garancije u zakonodavstvu za primenu IT tehnologija (korišćenje e-suđenja/e-saslušanja)?

Član 5. Pravilnika 303 i član 7. Pravilnika 304 predviđaju opštu upotrebu videokonferencija, što je obično ograničeno u izuzetnim i vrlo specifičnim situacijama. Ovi članovi dalje određuju da ako video konferencija tehnički ili materijalno nemoguća, upotreba bilo kog drugog oblika telekomunikacije je moguća, sve dok ima odobrenje sudije ili tužioca.

Tri vrste uređaja mogu da se koriste:

- Specifični uređaji instalirani u sudnicama, policijskoj stanici ili zatvorima;
- Novi softveri instalirani na računarima; međutim, korisnici se suočavaju sa tehničkim problemima s obzirom na to da su novina;
- Mobilni telefoni, službeni ili privatni. Komunikacija je nije šifrovana tako da je laka i dostupna za korišćenje.

Na početku rada od kuće konekcija se vršila preko VPN veze koja nije toliko čvrsta da nudi kompletnu uslugu. Situacija je sada bolja. Sudski softver za građansko pravo je često star i nespojiv je sa poslednjim verzijama operativnih sistema. Sudski softver za krivično pravo je noviji.

Što se tiče upotrebe IT uređaja za ročišta nije novo u krivičnim predmetima. Kvalitet zvuka nije zadovoljavajući. U građanskom pravu upotreba novog softvera je pravi pomak.

Da li su neka suđenja odložena?

Da. Sva suđenja koja nisu hitna u krivičnim i građanskim predmetima, kao i u porodičnim su odložena.

Kako je COVID-19 uticao na zastaru i ograničavanje rada sudova?

Glavno pitanje je kako će to uticati na sudnicu od 11. maja, kada će se sudovi ponovo otvoriti. Ideja je da se ograniči broj osoba koje će istovremeno ići u sudnicu: praviti duže pauze između ročišta u sudu, ako je potrebno, suditi bez publike. Preporučuje se nošenje maske.

Šta se dešava sa pritvorima?

Članovi 15. do 20. Pravilnika dozvoljavaju produženje maksimalnog trajanja pritvora i kućnog pritvora. Došlo je do velike rasprave oko značenja člana 16. Pravilnika. Vlada dozvoljava automatsko produženje roka bez ikakve kontrole sudije. Protivimo se ovom tumačenju na osnovu člana 5. EKLJP-a. O ovom pitanju još nema odluke Vrhovnog suda.

Preduzete su mere za oslobađanje zatvorenika od strane tužilaca i sudija. Broj zatvorenika se smanjio (sa 72.000 na približno 61.000).

Kako se pristup advokatima primenjuje u praksi s obzirom na mere socijalnog distanciranja?

Tokom prvih nedelja krize došlo je do određenih poteškoća u nekim regionima, jer Advokatska komora nije imenovala dežurne advokate.

Sada, advokati imaju pristup sudovima i tribunalima.

Dodatak: Francuski sudovi i tribunali se nalaze u izazovnoj situaciji, jer je pandemija došla nakon 3-mesečnog žestokog štrajka advokata. U mnogim sudovima suđenja su odložena još od početka 2020. godine.

Izvori:

loi du 23 mars 2020: <https://beta.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041746313>

Pravilnici: <https://beta.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041755529> (kriminalni)

<https://beta.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041755577>

(građanski)

<https://beta.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041755644>

(vremenski rokovi)

Saopštenje za medije Ministarstva pravde

http://www.justice.gouv.fr/art_pix/DP_presentation_des_25_premieres_ordonnances_25_03_2020.pdf

Ustavni sud:

<https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020800DC.htm>

(izvori dostupni i na engleskom i španskom jeziku).

NEMAČKA

Ingo Socha

Tokom pandemije Covid19 situacija u nemačkom pravosuđu bila je neusklađena. Videli smo razlike ne samo u nemačkim državama („Bundeslander“), već i među različitim sudskim okruzima u istoj državi. Tokom nekoliko nedelja posle potpunog zatvaranja sredinom marta 2020., neki sudovi su prešli direktno u hitni režim pružajući pristup samo najosnovnijim nadležnostima, posebno osobama u opasnosti ili zatvoru. Krajem marta većina sudova se otvorila i pokušala da pruži prošireni pristup.

Obim ovog otvaranja bio je i ostaje u zavisnosti od raspoloživog osoblja, zgrada ili tehničkih sredstava. U nekim delovima Nemačke dostupni su mobilni uređaji koji mogu da se povežu sa sudskim sistemima putem VPN ili sličnih sistema. U ostalim sudskim okruzima nema dovoljno računara za sve sudije i tužioce da rade od kuće. Očigledno je da mogućnost pružanja pristupa sudovima veoma zavisi od ovih tehničkih sredstava. Pored toga, bilo je potrebno da se sve prostorije suda prilagode novim higijenskim standardima. Neki sudovi su iznajmljivali sobe na drugom mestu, drugi su koristili teretane za veće sednice ili čak postavljali šatore kako bi obezbedili udaljenost između učesnika i smanjili rizik da se zaraze.

Pristup zaštitnoj odeći i dezinfekcijskim sredstvima je bio problem od samog početka, ali situacija se poboljšala, a osnovna zaštitna oprema je sada većini dostupna.

Generalno, postojala je dobra saradnja između administracije sudova, izvršne vlasti i sudstva. Samo u nekim okruzima videli smo stroge administrativne naredbe sudijama o tome kako da se izbore sa situacijom. Za razliku od drugih evropskih zemalja, pravosuđe u Nemačkoj nema potpuno nezavisnu organizaciju. Sudska uprava je deo izvršne vlasti na nivou saveznih država. "Udruženje novih sudija" ("Neue Richtervereinigung (NRV)") ovo kritikuje otkad je NRV osnovan. Trenutna kriza ukazuje na potrebu za istinskim nezavisnim pravosuđem. Sudije u Nemačkoj su oprezne zbog mogućnosti da izvršna vlast može "isključiti" pravosuđe. Podela vlasti zabranjuje svaku meru koja koči pravosuđe ili pak čini potpuno nemoguće pravne postupke.

NRV se snažno protivi bilo kojim hitnim zakonskim procedurama kod donošenja zakona. U doba krize posebno je važno osigurati fer suđenja. Bilo koja procesna prava ne smeju da se na bilo koji način umanjuju ili ometaju. Bilo koji oblik "lakog" procesnog zakona smatra se neustavnim. Nećemo prihvatiti nikakvo uplitanje koje slučajeve treba obrađivati i kojim redosledom to činiti. Ova pitanja se odnose na srž rada pravosuđa i ne smeju se ni na koji način regulisati vanrednim zakonodavstvom ili izvršnim nalogom.

S druge strane, kriza, koliko god teška, daje nam šansu da poboljšamo tehnička sredstva koja se pružaju sudovima i našu sposobnost da ih pametno koristimo u pravnim postupcima. U svakom trenutku, mora biti jasno da su nova sredstva komunikacije - poput video konferencija - dodatna sredstva u radu za sudove. Njihova upotreba ne sme da bude obavezna. Prethodno se moraju rešiti pitanja zaštite podataka i fer suđenja. Ni na koji način nam trenutna kriza ne dozvoljava da koristimo takvu tehnologiju bez odgovarajuće pripreme.

Posebno je važno sprečiti učesnike video konferencije da tajno snimaju raspravu bez najave i bez dozvole suda. Štaviše, budući da je to osnovni princip postupka, ročišta vođena putem video konferencije još uvek moraju biti dostupna javnosti. Sudovi moraju osigurati da javnost može pratiti postupke na ekranima u zgradama suda.

NRV je oduvek težio modernom pravosudnom sistemu koji je otvoren za inovativni tehnički razvoj. Međutim, pažljivo razmotreni i utemeljeni pravni standardi moraju da se održavaju. Jedan od tih standarda je pravo da se lično razgovara sa sudijom.

ITALIJA (1)

Mariarosaria Gugliemi

1.Naš Ustav ne predviđa "vanredno stanje". Član 78. samo reguliše u slučaju ratnog stanja, proglašeno od strane oba Doma Parlamenta, prema kojem se Vladi daju "potrebna ovlašćenja".

Iz tog razloga je Vlada morala da nađe alternativnu pravnu osnovu. U pravnim krugovima mišljenja su različita o usklađenosti izabranih rešenja sa Ustavom.

Kao prvi korak, Vlada je proglasila vanredno stanje u skladu sa čl. 24 Zakona o civilnoj zaštiti („Rezolucija o vanrednom stanju od nacionalnog značaja“). Prema ovom zakonu, naredbe za civilnu zaštitu mogu se donositi „*odstupanjem od bilo koje trenutne odredbe, u granicama i metodama navedenim u rezoluciji o vanrednom stanju i u skladu sa opštim načelima pravnog sistema i pravila Evropske unije*“. Ove odredbe ne mogu da odu dalje od jednostavne koordinacije operacije spašavanja, i zaista je u drugom koraku Vlada donela nekoliko „zakonskih uredbi“, odnosno vladinih akata sa snagom zakona koji se prema Ustavu mogu doneti u slučaju „neophodnosti i hitnosti“ i Parlament ih mora potvrditi u roku od 60 dana.

Neki odeljci ovih zakona „uredbi“ imali su odmah primenljive odredbe, dok su drugi Vladi davali ovlašćenja da donesu podzakonske akte (uredbe predsedništva Saveta ministara - DPCM). Na osnovu toga Vlada je izdala nekoliko DPCM-a koji su uveli zatvaranje sa svim povezanim ograničenjima.

2.Nije izvršen zvaničan prenos nadležnosti na izvršnu vlast. Vlada je, za donošenje zakonskih uredbi, koristila svoju zakonodavnu vlast koju već ima prema Ustavu u hitnim situacijama (a ne u hitnim slučajevima). Pravno pitanje je da li su neki delovi zatvaranja koji su uticali na prava i slobode trebali da budu direktno uključeni u te zakonske uredbe, a ne kasnije, u dodatne podzakonske akte (DPCM) i mogu li se po zakonu uvesti određena ograničenja slobode.

3.U situaciji koju uopšteno možemo definisati kao haotičnu zbog broja i raznovrsne pravne strukture odredbi uvedenih zbog rešavanja vanrednog stanja (zakonske uredbe, naredbe različitih ministara i predsednika regiona, uredbe premijera, naredbe odeljenja za civilnu zaštitu), ključni delovi pravosudnog sistema sadržani su u četiri zakonske uredbe (br.11, 18, 23, 28), koje sadrže posebne odredbe o građanskoj i krivičnoj pravdi. Uspostavljen je „novi okvir“ za funkcionisanje pravosuđa, razlikujući dve različite vremenske faze.

Hitne uredbe utvrdile su:

Od 9.marta do 11.maja: automatsko pomeranje ročišta (građanskih i krivičnih) osim za hitna pitanja, kao što su - u građanskim predmetima - slučajevi koji se tiču obaveza izdržavanja ili obaveze održavanja kao i svih postupaka vezanih za zaštitu osnovnih prava;

ročišta u krivičnim predmetima za maloletnike i habeas corpus ročišta u slučaju hapšenja zbog krivičnih dela);

Od 11.maja do 31.jula

Predsednici suda, nakon konsultacija sa zvaničnicima zdravstvenog sektora i predstavnicima pravnih profesija, mogu da usvoje mere i smernice u vezi sa zakazivanjem i sprovođenjem postupaka.

Okrivljeni ili njegov advokat mogu da traže da se u određenim slučajevima suđenje održi u svakom slučaju. Ovo se uglavnom odnosi kada je okrivljeni pritvoren.

4.Zakonske uredbe, i podzakonski akti koji su donešeni, u njihovoj osnovi sadrže složen sistem sankcija.

Kako bi se osigurala efikasnost zatvaranja, prve verzije uredbi predviđale su primenu krivične sankcije, utvrdivši da je kršenjem osnovnih pravila zatvaranja prekršen član 650. Krivičnog zakonika, kažnjavajući kršenje naredbi javnih vlasti. Nakon nekog vremena postalo je jasno da bi to podrazumevalo punjenje nekoliko desetina hiljada dosijea u tužilaštvima širom Italije, sa verovatnim kolapsom sistema. U poslednjim uredbama, krivična sankcija je tako ostavljena samo za posebno ozbiljne prekršaje, poput kršenja karantina osoba koji su pozitivne na virus Covid-19, dok zbog običnog kršenja zatvaranja predviđena je samo administrativna kazna. U principu, moguće je primeniti i postojeće odredbe Krivičnog zakona koje kažnjavaju zbog širenja bolesti.

5.Uticaj upotrebe novih tehnologija.

Vanredna situacija ukazuje na poznate slabosti u funkcionisanju pravosuđa, uključujući objektivno odlaganje koje postoji u mnogim oblastima u pogledu usvajanja novih tehnologija.

Postoje velike razlike u funkcionisanju kod korišćenja novih tehnologija unutar sistema pravosuđa: u građanskom predmetima je dosta unapređeno i sudije su uskladu sa tim mogle da rade na daljinu; u krivičnim sudovima i nekim određenim kancelarijama bilo je otežano da se pređe na ovakav sistem rada usled vanrednog stanja. Takav slučaj je sa Kasacionim sudom.

Potencijal novih tehnologija doveo do toga da pravosuđe počne da se bavi "najvažnijim pitanjima", koja se odnose na uticaj novih tehnologija na moguću transformaciju našeg modela pravde, kao i tradicionalnog položaja sudija i tužilaca u društvu.

Tehnologiju koju smo koristili omogućila je kratkoročna kompromisna rešenja. Na ovaj način smo izbegli neprihvatljive obustave nadležnosti i pružili osnovnu zaštitu pojedinačnih ljudskih prava.

To se vidi na sledećem primeru. Italijanski krivični postupak dopušta upotrebu videokonferencije u iznimnim situacijama, kako bi obezbedilo učešće na daljinu u postupcima, bilo kao svedok ili optuženi, u slučajevima pritvora zbog organizovanog kriminala.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

U izuzetnim slučajevima možemo upotrebiti delikatni postupak na daljinu kako bi zaštitili prava i slobode. Moramo obezbediti saslušanje na daljinu svakog koga je policija uhapsila prilikom izvršenja krivičnog dela. U ovom prelaznom periodu uhapšeni će se pojaviti na ekranu pred sudijom, koristeći video vezu iz policijskih kancelarija ili iz zatvora.

Ovo rešenje je uvedeno zakonskim propisima za vanredne situacije, a advokati su ga usvojili kao jedini mogući način da se garantuje poštovanje našeg Ustava, koje zahteva obaveznu potvrdu sudije u slučaju hapšenja.

Ali ovo ostaje kao kompromisno rešenje. Italijanski pristup habeas corpusu zahteva da se uhapšena osoba predstavi pred sudijom. Možete videti da imamo tehnologiju koja sudiji omogućava - u veoma složenim situacijama poput pandemije - da odluči da li je hapšenje legitimno saslušanjem uhapšene osobe. Ali ista ta tehnologija može potencijalno uticati na garancije, za koje je potrebna lična interakcija sudije i uhapšenog lica. U ovom slučaju, imajmo na umu, interakcija na daljinu je sa nekim ko još uvek sedi u kancelariji onih koji su ga uhapsili.

Sada se uglavnom vodi rasprava u pravosuđu oko toga šta treba zadržati od vanrednog iskustva. Vanredna situacija je sigurno prilika da se strukturalno unaprede radne metode nakon ulaganja u nove tehnologije. Ali kako će ova transformacija da utiče na vrednosti koje su u osnovi procesnih pravila i na praksu u pravosuđu, posebno na mlađu generaciju sudija i tužilaca?

Ako izgubimo određenu prostoriju za suđenje i imamo samo ekran, da li to menja društvenu funkciju i ukupni legitimitet pravde?

Naš krivični postupak se bazira na adverzijalnom modelu, govoru, kao i neposrednošću. U kojoj se meri mogu iskoristiti tehnološke inovacije prema virtualnoj dimenziji pravde bez menjanja ovih principa? Principi koji nisu prazne parole, ali imaju funkciju da osiguraju kvalitet dokaza. Dokazi koji se formiraju u adverzijalnom dijalogu između strana.

To nisu samo teorijska pitanja. Vlada je predložila izmene zakona o vanrednim situacijama kako bi uvela mogućnost ročišta na daljinu što isto važi i u habeas corpus slučajevima. Nakon reakcije advokata tekst je izmenjen, a rešenje je da se za vreme vanrednog stanja mogu doneti na daljinu procesni akti, koji se odnose na prikupljanje dokaza i konačnu raspravu, kada postoji saglasnost svih strana u procesu. Sada je jasno da vanredna situacija generalno može dovesti do digitalne revolucije u pravosuđu.

U pravosuđu imamo različite kulturološke pristupe. Sada postoji potreba za promenama kako bi se obezbedilo bolje funkcionisanje pravosuđa koje bi se oslanjala na pomoć tehnologije kako bi povećalo efikasnost. Mnogi misle da je ovo važna prilika, kojom samo mora da se dobro upravlja, usmeravanjem tehnologije ka efikasnijoj organizaciji u skladu sa načelima jurisdikcije.

Međutim, nisu svi na istoj strani. Ostale kolege naglašavaju rizik od pritiska da se jednostavno prihvate nove metode rada što može dovesti do trajne revizije celokupnog pristupa sprovođenja pravde. Smatraju da treba izdvojiti one inovacije koje sigurno mogu da

povećaju efikasnost celog procesa (poput upotrebe digitalnih dokumenata, telematičke komunikacije i obaveštenja i tako dalje), ali ih i držati odvojeno od onoga što utiče na određeni balans vrednosti koji treba da bude osiguran u ključnim fazama, poput saslušanja u krivičnim i građanskim predmetima.

Zahtev koji danas dolazi od dela pravosuđa, pored advokata, je da se i dalje treba zaštititi princip da se suđenja održavaju u namenskim sudnicama kada se završi vanredna situacija. Prostor gde se razumevanje činjenica od strane sudija obezbeđuje međuljudskim odnosima.

Postoji zabrinutost, koju ne deli čitavo pravosuđe, da trenutne promene mogu sakriti dalji korak ka birokratizaciji nadležnosti, otvarajući put upotrebi veštačke inteligencije ili algoritama u odlučivanju, sa marginalizacijom sudije i njegove uloge u zaštiti ustavnih garancija.

6.Zatvori

U ekonomskoj i socijalnoj krizi izazvanoj virusom Covid-19, pravosuđe ima osnovnu ulogu u stabilnosti demokratske zajednice. Ali ova uloga nije laka. Zamislite samo stalne tenzije povezane sa snažnim populističkim trendovima.

Jedna oblast u kojoj je od početka pandemije bilo posebno teško imati ovu ulogu je zdravstveno stanje u zatvorima.

ESLJP je više puta osudio situaciju koja se dešavala u italijanskim zatvorima. Svoj vrhunac dosegla je neredima i velikim brojem smrtnih slučajeva među zatvorenicima, kada je vlada najavila obustavu poseta rođaka i advokata i na neke oblike pritvora gde su zatvorenici imali dozvolu da uđu i izađu iz zatvora.

Mere koje je usvojila vlada (omogućavanje kućnog pritvora zatvorenicima sa manje od 18 meseci služenja) imale su veoma ograničen uticaj na smanjenje zatvorske populacije. U ovoj situaciji, specijalizovane sudije koje su u Italiji zadužene za odluke koje se tiču položaja zatvorenika, pozvane su da uspostave ravnotežu između sigurnosti i zdravlja. Ovo su teške odluke, posebno o osobama pritvorenim zbog organizovanog kriminala. Ove sudije su žestoko napadnute i trenutno se suočavaju sa oštrom medijskom kampanjom koju vode politički akteri.

Za kraj, možemo reći da će i u Italiji **pravi izazov za pravosuđe biti da ostane izraz otporne demokratije. Demokratija koja je u stanju da povрати prava i slobode, i da deluje kao zaštita sistema garancija koje čine ta prava i slobode efikasnim.**

ITALIJA (2)

Gaetano Ruta

Veoma mi je drago da učestvujem na ovom sastanku. Ovo mi je prvi put da sam na sastanku koji podržava MEDEL. Član sam Magistratura Democratica, znam istoriju MEDEL-a i dobro sam upoznat koliko je ovo Udruženje važno za sudije i za razvoj i zaštitu prava u Evropi.

Izbijanje pandemije koronavirusa dovelo je do izuzetnih mera u Italiji. Zgrade tribunala i suda zatvorene su kako bi se sprečilo širenje virusa. Zbog ovog zatvaranja u tim zgradama, koje su obično otvorene za javnost, nisu mogla da se održe ročišta. Mogu da se održe samo posebna saslušanja, na primer u slučajevima kada su osumnjičeni u pritvoru.

U italijanskom krivičnom postupku postoje neke relevantne promene.

Dve tačke imaju posebno mesto među ovim izuzetnim merama.

Prva je obustava procesnih pravila.

Prema zakonu nazvanom „Cura Italia“ i drugim naknadnim izmenama i dopunama, sva procesna pravila su suspendovana od 9. marta do 11. maja. Posle 11. maja do 31. jula predsednici svih tribunala i sudova u regionima će odlučiti da li se aktivnosti mogu sprovesti. To zavisi od sigurnosti zgrada, od ključne je važnosti da se obezbedi sigurnost svih u sudovima, u skladu sa savetima za javno zdravlje.

Radim u Milanu, u jednom od gradova koji je najviše pogođen pandemijom ne samo u Italiji nego i u Evropi.

Mnoge sudije i zaposleni u sudu su pogođeni virusom Covid-19. Tri zaposlena su umrla.

Prema ovoj uredbi, procesna pravila su suspendovana. Predistražna radnja ima vremensko ograničenje od šest meseci (godinu dana za teže zločine) i u tom roku tužilac mora da zatraži suđenje ili zahtev za odbacivanje slučaja (trajanje predistražne radnje biće do dve godine, ako je javni tužilac zatražio produženje roka). Kao rezultat ove promene, trajanje predistražne radnje je šest meseci plus vremenski period obustave procesnih uslova.

Isto pravilo se odnosi i na trajanje istražnog pritvora. U ovom periodu postoji suspenzija trajanja istražnog pritvora, sa izuzetkom u slučaju maksimalnog trajanja pritvora.

Pravilo se, takođe, odnosi na obustavu propisivanja krivičnog dela (propisivanje je rok u kojem se krivično delo mora procesuirati, u suprotnom se ne goni).

Druga posebna mera je suđenje putem videokonferencije.

Zbog zatvaranja sudova fizička saslušanja ne mogu da se održavaju.

Pre izbijanja pandemije, u nekim je slučajevima bilo moguće saslušanje svedoka putem videokonferencije (bivši svedok živi u inostranstvu ili ima zdravstvenih problema).

Zakonom o vanrednim situacijama, vlada je uvela dostupnost video i audio zapisa za suđenja, omogućavajući javnim i pravnim profesionalcima da na daljinu učestvuju u sudskim postupcima. Video konferencija nije moguća u svim slučajevima, već samo kada se optuženi nalazi u predistražnom pritvoru. Moguće je i tokom predistražne istrage zbog postupanja javnog tužioca. U svim ostalim slučajevima potreban je dogovor optuženog i njegovog advokata.

Ministarstvo pravde je napravilo da platforma bude dostupna.

Pojavio se problem zaštite podataka. Bilo bi dobro da se u budućnosti pronađe zajedničko rešenje u celoj Evropi. Na primer, Evropska platforma, koju bi osnovala i njome upravljala kompanija Evropske unije, tako da bi to bilo najbolje rešenje za poboljšanje upotrebe tehnologija i sačuvaju zaštitu pravosudnih podataka.

Važno je naglasiti da su sve ove zakonske odredbe na snazi samo u vanrednom stanju, to znači do 31. jula. Predviđeno je da će se neke od ovih promena zadržati i u budućnosti, ali nije jasno koja od njih.

MOLDAVIJA

Aliona Sarbu
Ana Cucerescu
Andrei Ojoga

Čak i u vanrednim situacijama vladavina prava mora prevagnuti. Jedan od osnovnih principa vladavine prava je da država preduzima korake u skladu sa zakonom. „Zakon“ u ovom kontekstu uključuje ne samo akte Parlamenta, već i, na primer, hitne uredbe izvršne vlasti, pod uslovom da imaju ustavnu osnovu.

U Republici Moldaviji imamo Zakon br. 212-KSV od 24.06.2004 u slučaju vanredne situacije, opsadnog stanja i rata, takođe imamo Odluku parlamenta br. 55 od 17-03-2020 o proglašenju vanrednog stanja u periodu od 17. marta do 15. maja 2020.godine

Što se tiče izvršne vlasti, oni su usvojili dekrete o vanrednom stanju, koji stupaju na snagu 18.marta 2020. specijalno donetih u skladu sa trenutnom krizom, koji izlaze izvan okvira postojećih pravnih zakona.

Naše vlasti stvorile su instituciju Komisija za vanredne situacije koja je usvojila amandmane za proceduralno zakonodavstvo (građansko i krivično). Sa naše tačke gledišta, kao sudije, ovi amandmani su u skladu sa Evropskim standardima zaštite ljudskih prava.

Takođe, naše vlasti su predstavile novi član br.76.1 Zakon o kršenju propisa br. 155 Kaznenog zakona i nove sankcije. Ove odredbe su predstavljene u skladu sa Zakonom.

Sudovi i javni tužioci rade u skladu sa socijalnim distanciranjem po Preporukama u vezi sa borbom protiv pandemije korona virusa (COVID 19).

Ne postoje Opšte Instrukcije/Preporuke od strane Vrhovnog Suda i Javnog Tužilaštva!
Mi koristimo IT tehnologije kako bismo omogućili rad sudova i javnih tužilaštva samo sa osobama u pritvoru.

Mnogi postupci su obustavljeni. Obavezno se procesuiraju samo slučajevi sa uhapšenim licima, porodično nasilje.

Zbog nezadovoljavajućih uslova na radnom mestu, teško je primeniti u praksi mere socijalnog distanciranja.

POLJSKA

Tomasz Posluszny

Pre svega želeo bih da zahvalim MEDEL-u i Udruženju tužilaca Portugala SMMP, a naročito cenjenom Paulu Lona što me je pozvao da budem jedan od govornika na vebinaru.

Kao član Udruženja sudija Poljske IUSTITIA i lično bih posebno želeo da se zahvalim MEDEL-u za konstantnu podršku koju imamo tokom naše borbe za zaštitu vladavine prava u Poljskoj.

Dozvolite mi da izrazim svoje najlepše želje svim istaknutim kolegama sudijama – kako onima koji imaju svoje zanimljive prezentacije danas tako i onima koji su dovoljno pažljivi da slušaju pregršt informacija večeras.

Zbog dugačke liste govornika moja prezentacija će biti vrlo kratka i fokusiraće se na funkcionisanje sudova u Poljskoj u ovom trenutku.

Kako vlasti odgovaraju na pandemiju COVID-19 (vanredno stanje je uvedeno u zemlji ili nije)?

Na veliko iznenađenje, vanredno stanje koje je propisano Ustavom Republike Poljske nije uvedeno.

Odlukom Ministra javnog zdravlja 13.marta 2020.godine uvedeno je stanje pod pretnjom epidemije.

Dopunjeno **odlukom Ministra javnog zdravlja 20.marta 2020.godine, proglašeno je stanje epidemije.**

Međutim, ova odluka nije u vezi sa uvođenjem bilo koje specijalne odredbe što se tiče sudskih postupaka. U praksi, to je izazvalo veliki haos.

Sve važne odluke su ostavljene Predsednicima sudova.

Mnogi sudovi formalno su ostali aktivni, ali u stvarnosti su zamrznuti, iako su sva otvorena saslušanja i ročišta otkazana (odložena) i postupci su održani gde je to bilo moguće u zatvorenim zasedanjima. Iako su sudovi prestali sa radom svi rokovi u sudskim ročištima su ostavljeni.

Kraj meseca marta – Parlament izdao novi zakon-Borba protiv krize

Situacija se promenila 31.marta 2020.godine kad su konačno, predstavljeni posebni pandemijski dogovori što se tiče pravosuđa (u zakonu 'Borba protiv krize'). Međutim, ove odredbe su ograničene na prekid svih ograničenja što se tiče postupaka u sudu, koji su na čekanju 31.marta 2020.godine, sve dok se ne ukine vanredno stanje. Svi građanski i krivični

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

procesu kao i svi uslovi i rokovi o tekućim slučajevima su ukinuti. Javna saslušanja u svim sudskim procesima su zamrznuta, osim za urgentne slučajeve (npr. krivični slučajevi što se tiču pritvaranja, porodični slučajevi, starateljstvo...)

Predsednik Apelacionog suda ili predsednik Vrhovnog suda su određeni da imenuju nadležni sud umesto suda koji nije u mogućnosti da deluje u skladu sa pandemijom.

Ovo se zaista desilo u jednom sudu u regionu. Rukovodilac administrativne službe je bio zaražen virusom COVID 19 i odmah je ceo sud bio zatvoren. Sudije i ostalo osoblje su završili u karantinu. Svi slučajevi iz tog suda su premešteni u drugi sud na dalje procesuiranje.

U stvari sve ove promene se smatraju nedovoljnim. To je zbog činjenice da poljski građanski i krivični zakon ne obezbeđuje mogućnost da se rešavaju slučajevi i sprovede suđenja koristeći IT ili elektronske alate ali samo na zatvorenim sesijama. Pored toga, suspenzija rokova u svim slučajevima čini život veoma teškim za građane, na primer u nespornim slučajevima (nasleđe, slučajevi u katastru), tako što je nemoguće privesti te slučajeve kraju. U ovim slučajevima, s jedne strane sudovi mogu da donesu konačnu odluku, koja ne može da stupi na snagu pošto se ne zna kad stupa na snagu rok za žalbu.

Ministarstvo pravde je pripremilo poslednjih dana predloge koji će stupiti na snagu 15. maja za sledeće amandmane: suspenzija rokova se neće odnositi na određene slučajeve i sudovi će biti u mogućnosti da sprovedu saslušanja mnogo češće putem video konferencija i biće i mogućnosti da obavljaju saslušavanja u zatvorenim sesijama. Neće biti neophodno da stranka ili svedoci da budu prisutni u drugom sudu, ali će biti dovoljno da budu prisutni kod kuće i da se povežu putem video linka (Skype, Google Meet, itd.). Isti model omogućava mogućnost presuđivanja u građanskim slučajevima u panelima sa jednom osobom (takođe i u žalbenom postupku) i omogućava da slučajevi budu određeni za sudije koji nisu prisutni.

Međutim, predloženi amandmani izazivaju sumnju da ne postoji dovoljno transparentnosti u postupcima kao i da stranke nemaju pravo na pristup fajlovima (ne postoje elektronski fajlovi u Poljskoj).

Građanski i krivični postupci nisu pripremljeni na prebacivanje u IT model, pa čak ni milioni sudskih postupaka i dokumenata ne mogu odmah da budu prebačeni sa papira u elektronsku formu.

Od 15. maja postoji **nova odredba Štit 3.0**

- bez suspenzije predmeta i rokova
- još uvek nema suđenja ali se slučajevi održavaju na tzv. zatvorenim saslušanjima

Nove odredbe omogućavaju širok spektar korišćenja elektronske opreme kako bi se komuniciralo preko interneta putem Skype-a, Watsapp-a ili Zoom-a.

Po mom mišljenju to je sve sjajno. Ali u stvarnosti mi nemamo takve mogućnosti. Naše sudnice ne poseduju svu tu opremu.

Sada je sve u rukama Ministarstva pravde i predsednika sudova da nam daju opremu koja bi nam omogućila da održimo suđenja ali i takođe da smanjimo sve moguće pretnje po zdravlje zaposlenih, sudija, advokata, stranaka i svedoka.

Postoji takođe veliki strah da sve te promene mogu postati stalna praksa i nakon ukidanja vanrednog stanja. Ovo je još više opravdano time što neki od predloženih amandmana eksplicitno određuju da će ostati na snazi i do godinu dana nakon ukidanja vanrednog stanja.

Jedna odredba koje se sudije naročito plaše - nova odredba će omogućiti predsedniku Suda da premešta sudiju iz jednog odeljenja u drugo bez njegove/njene saglasnosti ne samo tokom pandemije COVID-19 nego i godinu dana nakon toga.

Kako je pandemiji izmenila dnevni život u Poljskoj?

Mnoge javne i privatne institucije su privremeno zatvorene: restorani, hoteli, muzeji, galerije, kozmetički saloni, frizeri, tržni centri, škole, pa čak i parkovi. Većina stanovništva ostaje kod kuće. Policija zaustavlja ljude koji se okupljaju u grupama i propisuje im visoke kazne. Takođe, granice su zatvorene, javna okupljanja i svi susreti su ograničeni.

- Ograničenja su postala relaksiranija od ponedeljka 4.maja 2020.godine.
- Neke prodavnice su otvorene, ali još uvek ljudi moraju da nose maske i rukavice.

Kako je pandemija uticala na rad Suda?

Mart (nema specifičnih odredbi o funkcionisanju suda)

U mom sudu Predsednik je oko 15.marta odlučio da prekine sa svim suđenjima (osim sa onim najurgentnijim) sve do 31.marta 2020. Sledeća odluka je bila da se otkazu sva suđenja i u aprilu kao i sva naredna, sve do 15.maja.

Na samom početku sudovi nisu bili pripremljeni za pandemiju. Sećam se da sam imao slučaj pritvora pre ročišta krajem marta. U to vreme, kupio sam pakovanje gumenih rukavica i naredio policajcima i odbrani da ih nose.

Zatim su nam kupili maske i rukavice kako bismo ih nosili svaki put kad bi to bilo neophodno. Naravno broj maski i rukavica je ograničen po 1 za dan.

Odluke predsednika sudova

- Predsednici i menadžeri sudova su odlučili da obustave slanje pošte. Nikakva pošta nije postojala u sudu.
- Sudije i ostali zaposleni rade od kuće ili koriste slobodne dane.

Šta se dešava sa pristupom sudovima?

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

- Svi ljudi u Poljskoj su obavezni da nose rukavice i maske. Ako žele da uđu u sud, mogu to da učine. Postoje sredstva za dezinfekciju na ulazu kod pulta za obezbeđenje. Ali svaki put kad uđem u sud – što je otprilike jednom nedeljno, ne sretnem nikog osim službenika.

Sekretarijati odeljenja su otvoreni – jedna sekretarica/službenik su u jednoj kancelariji. Nema potrebe za posebnim oznakama u hodnicima ili sudnicama, jer uopšte nema javnih saslušanja i suđenja.

Specijalne mašine za dezinfekciju su kupljene u sudovima kako bi se dezinfikovala sva dokumenta. – radi sa ULTRAZVUKOM.

Problemi, koji po mom mišljenju mogu otežavati naš posao sad i nakon 15.maja:

- Zdravstvene restrikcije mogu da sprečavaju građane da ulaze u sud.
- Kako sprovesti suđenja?
- Kako raditi, kako sprovesti dnevni sudski rad tokom pandemije? Do sad nema odgovora na ova pitanja

Problemi u poljskom pravosuđu –

-Nema elektronskih fajlova – sa svim ograničenjima nije moguće raditi od kuće (rizik da su papirna dokumenta zaražena virusom)

-Vrlo malo sudnica ili čak nijedna sudnica nije opremljena IT alatima koji bi pomogli da se održi video/audio konferencija

-Nema odredbi koje dozvoljavaju strankama to kontaktiraju Sud putem email-a. Isključivo na papiru.

-Do sad, sva suđenja su odložena do 15.maja – hitni slučajevi samo bez stranaka, krajem maja najverovatnije

-Većina službenika i sekretarica rade od kuće (rotiraju se sekretarice – samo 1 po kancelariji) ili čak koriste slobodne dane

-mnogi slučajevi/ročišta koja treba da se održe
-Nema javnih saslušanja ili suđenja koja čekaju još posla da budu sprovedena – problem – dokumenta se ne šalju poštom

Planiranje suđenja – dokumenta čekaju da pošte ponovo prorade

Različite situacije koje zavise od odeljenja suda

Krivični slučajevi su procesuirani u većini suđenja – sudije odlažu datume suđenja i pripremaju se za suđenja

Izuzeci – hitni slučajevi – nabavka robe, lica, saslušanje svedoka prilikom hapšenja – žrtve krivičnih dela – seksualno i porodično nasilje

Građanske parnice – slični urgentni slučajevi – porodično pravo – npr. starateljstvo

Apelacioni sudovi – smanjivanje presuda u panelima – jedan sudija gde god je to moguće u slučajevima žalbe tokom trajanja pandemije

-osim najtežih krivičnih dela ili najkomplikovanijih – 3 sudije u panelu

-građanske parnice 1 sudija u svim apelacionim sudovima

U ovom trenutku radimo na slučajevima u našim kancelarijama ili kod kuće i izdajemo odluke gde god je to moguće da uradimo bez saslušanja.

Videćemo šta donosi budućnost. Nadam se da ćemo se sresti u nekom boljem vremenu licem u lice.

Hvala Vam mnogo.

PORTUGAL

Adão Carvalho

Prva dva slučaja koronavirusa u Portugalu su se pojavila 2.marta 2020.godine. U to vreme, nije postojala nijedna usvojena preventivna mera u sudovima.

Dana 4.marta 2020.godine zdravstveni zvaničnici su predstavili prvi plan u Sudu za hitne slučajeve koji se sastojao od jedne sobe za izolaciju za svaku osobu sa simptomima koronavirusa.

U to vreme, u mnogim sudovima se nisu nosile maske za lice, nisu se koristila sredstva za dezinfekciju, zaštitne naočare, dezinficijensi ili bilo koje drugo sredstvo za zaštitu sudija i ostalog osoblja.

Sudovi Felgueiras i Lousanda su bili prvi koji su se zatvorili zbog razbuktavanja epidemije.

Dana 13.marta, Vlada je izdala prvi dokument, koji je bio namenjen samo za opravdavanje odsustva osoba koje učestvuju u postupku i to sertifikatom koji su izdali zdravstveni zvaničnici i postojala je suspenzija proceduralnih rokova samo u sudovima čije zatvaranje je bilo određeno.

Skupština Republike Portugal je odobrila Zakon br.1-A/2020, dana 19.marta, koji je osnovao različite privremene i izuzetne mere kao odgovor na pandemiju, koje utiču na oblast sudova Portugala i pravosudnih zvaničnika, određujući suspenziju proceduralnih rokova sve do ukidanja vanrednog stanja zaštite, prevencije, zaražavanja i tretiranja epidemijske infekcije SARS -CoV-2 i COVID 19.

Uopšteno, suspendovana je praksa bilo kog delovanja u postupcima i procedura, osim: Postupci i procedure koje zahtevaju pravo zaštite, slobode i garancija koje su ugrožene bilo kojim neustavnim ili ilegalnim merama;

Urgentne usluge koje se spominju u Članu 53(1) Zakona br.49-2014 od 27.marta; Postupci, procedure, delovanja i koraci koji su neophodni kako bi se izbegla nenadoknativa šteta, naročito oni koji se odnose na manjine u riziku ili na urgentne postupke za obrazovno starateljstvo, ili na suđenja zatvorenih prestupnika;

I to samo u slučaju da ne uključuju prisustvo velikog broja ljudi nego što to dozvoljavaju zdravstveni zvaničnici.

Propisivanje i ograničavanje perioda za sve tipove postupaka i procedure će takođe biti suspendovano.

Do 9.marta 2020.godine saslušanja u građanskim, krivičnim i administrativnim postupcima koji su u toku u svim sudovima su odloženi.

Sudovi su otvoreni samo za minimalni rad a sudije, tužioc i sudski zvaničnici uglavnom rade od kuće, nastavljajući da rade na slučajevima po prioritetima preko video poziva.

Problemi:

- Sudski zvaničnici nisu imali pristup sistemu od kuće;
- Mnogi nisu imali kompjuter kod kuće;
- Krivični slučajevi nisu procesuirani u mnogim tužilaštvima.

Dana 2.aprila 2020.godine, Skupština Republike Portugalije je odobrila Zakon br.4-A/2020, dana 6.aprila, što je bio prvi amandman Zakona Br.1-A/2020, iz 19.marta. Kasnije su ustanovljene različite privremene i vanredne mere kao odgovor na pandemiju izazvanu SARS COV 2 koronavirusom i infekcijom COVID 19 kojom su ugroženi sudovi u Portugalu kao i pravosudni zvaničnici. Od samog početka, što se tiče rokova, sudski postupci i stupanje na snagu, različiti nedostaci, netačnost i sumnje u interpretaciju povezane sa primenom ovako relevantnog instrumenta postaju očigledni.

A.Postupci koji nisu hitni

Određena je suspenzija svih proceduralnih rokova.

Bez obzira na izuzetke, ovaj režim suspenzije se odnosi na sve periode za sva proceduralna delovanja koja treba da se sprovedu u okviru bilo kog postupka ili procedure od strane zakonodavnih sudova, poreza ili Upravnih sudova, Ustavnog suda, suda revizora, arbitrarnih tribunala, javnog tužilaštva, pravosuđa mira, alternativnih tela za rešavanje sporova i tela za naplatu poreza.

Suspenzija se takođe odnosi na bilo koju radnju koja treba da se sprovede u postupku izvršenja, naročito u pogledu bilo kakve naplate kreditnih aranžmana, pravosudne predaje nekretnina i obećanja i pripremnih radnji oko toga, sa izuzetkom onih koji mogu da izazovu ozbiljnu štetu izdržavanju izvršnog kreditora, ili neizvođenja koji mogu da izazovu nenadoknadivu štetu, sa posledicama u zavisnosti od prethodne sudske odluke.

Takođe, suspendovana su sva iseljenja, posebni postupci i procedure iseljenja za preuzimanje iznajmljenih nekretnina, kada stanar, zbog konačne odluke može biti doveden u osetljivu poziciju zbog nedostatka doma ili zbog nekog drugog nesavladivog razloga.

Međutim, ova suspenzija ne štiti od:

Izvođenje postupaka i delovanja koji nisu hitni, sa ili bez prisustva stranaka, kada svi oni tvrde da su u poziciji kako bi obezbedili takve postupke i delovanja da mogu da budu sprovedeni kroz online platforme koje omogućavaju njihove načine rada kroz elektronska sredstva ili odgovarajuća udaljena sredstva komunikacije, kao što je to telefonski konferencijski poziv, video konferencijski poziv ili bilo koji drugi;

Konačna odluka u postupcima u vezi sa tim koji sud i ostale institucije razumeju da nisu potrebne dalje procedure.

B.Hitni postupci

Svi hitni postupci i dalje će biti procesuirani, bez obustave ili prekida bilo kog perioda, radnji ili postupaka, sa sledećim zapažanjima:

Svi hitni postupci koji zahtevaju fizičko prisustvo stranaka, njihove predstavnike ili druge učesnike u postupku, svako procesuiranje ili delovanje u postupku mogu da budu sprovedeni putem odgovarajućih sredstava za komunikaciju, kao što je telefonski poziv, video poziv ili bilo koji drugi poziv jednak tome.

Kada nije moguće da se sprovede takav postupak koji zahteva fizičko prisustvo stranaka, njihovi predstavnici ili drugi učesnici u postupku u smislu prethodnog stava, i života, fizičkog integriteta, mentalnog zdravlja, slobode ili kad neposredna sredstva za život zavise od stranaka u postupku, postupak može da se sprovede lično pod uslovom da ne uključuje prisustvo broja ljudi koji je veći od broja koji je naznačen u preporukama od strane zdravstvenih zvaničnika i koji je u skladu sa zvaničnim preporukama.

Ukoliko to nije moguće, ili nije odgovarajuće, kako bi se omogućilo delovanje ili izvršavanje bilo kog postupka u smislu prethodnog stava, ovi postupci će takođe biti predmet režima suspenzije gore spomenutog u vezi sa ne urgentnim postupcima.

Sledeći se takođe smatraju urgentnim, za sledeće svrhe:

Svaka procedura ili postupak za odbranu prava, sloboda ili garancija narušenih ili ugroženih bilo kakvim protivustavnim ili nezakonitim merama, kao što je opisano u članu 6 Zakona br.44/86, iz 30. septembra;

Hitna služba utvrđena članom 53.1 Zakona br.49/2014, od 27.marta.

Svi procesi, postupci, delovanja ili procedure koji su neophodni kako bi se izbegla neka nenadoknadiva šteta, posebno svaki postupak u vezi sa rizičnim manjinama ili edukativnom zaštitom urgentne prirode, i ti postupci i suđenja uključuju uhapšene okrivljene.

Dana 6.aprila, mogućnost stvaranja urgentnih ili neurgentnih presuda i istraga sredstvom udaljene komunikacije – virtualnih procesa – ustanovljen je.

Virtualna suđenja

Glavne prepreke koje određuju redukovanu upotrebu virtualnih presuda:

- one zahtevaju saglasnost sudija, tužilaca i advokata, i mnogo puta stranke nemaju interesa da učestvuju u njihovoj realizaciji.
- problemi u kreiranju veza za sve učesnike procesa
- problemi u predstavljanju dokaza za svedoke
- istina o dokazima ukoliko svedoci nisu prisutni u sudu.

Izgleđi za budućnost

Ministarstvo pravde predviđa postepeni povratak normalnim sudskim aktivnostima kasnije ovog meseca.

Ovo može da znači usvajanje mera na duži vremenski period sve dok se ne otkrije vakcina za infekciju COVID 19.

Povratak u normalnost zavisi od čitavog seta mera koji još nije usvojen:

- Ograničavanje javnih okupljanja unutar Palate pravde
- Prilagođavanje sudnica potrebama tako da postoji razmak između sudija, tužilaca, advokata, stranaka, okrivljenih i svedoka.
- Korišćenje stakla ili paravana od pleksiglasa u kontaktu sa korisnicima pravde.
- Lična zaštitna sredstva za sudije, tužioce, sudske zvaničnike, kao što su maske za lice, dezinfekciona sredstva za ruke, viziri, rukavice.
- Dezinfekcija sudnice nakon svakog korišćenja
- Bez velike koncentracije ljudi u zajedničkim prostorijama suda.
- Kontrola ljudi na ulazu u sud i deljenje zaštitnih materijala kao što su maske za lice, rukavice.
- Dezinfekciona sredstva za ruke (dostupni svuda)
- Prostori za svedoke koji čekaju suđenje sa odgovarajućim distancom između sebe.
- Utvrditi zaštitu za pritvorenike u sudu ili da se omogući direktno video uključenje iz zatvora.
- Potreba da se zaštite ljudi koji su najvećem riziku, kao što su ljudi iznad 65 godina ili ljudi sa određenim zdravstvenim problemima:

Sudije, tužioc i ostalo osoblje će početi da radi pod ovakvim okolnostima.

Svedoci i okrivljeni pod ovim okolnostima će biti saslušavani putem video poziva.

Deklaracija o vanrednom stanju 18.marta

Kako bismo zaključili neke pretpostavke o potrebama za ovu deklaraciju o vanrednom stanju u Portugalu.

Ustav iz 1976.godine kaže da restrikcije prava na slobodu, što prevedeno na mere potpunog ili delimičnog oduzimanja prava može samo da se odnosi na mere koje su propisane Ustavom, i Zakon ne može da propiše drugačije – princip ustavnog tipa mera koje ugrožavaju ili ograničavaju slobodu, potreba za tretiranjem pacijenata inficiranim virusom nije predviđena Ustavom kao jednom autonomnom osnovom za lišavanjem prava na slobodu.

Proglašavanje vanrednog stanja nije bilo kao jedna od opcija, to je prosto bilo neophodno.

Uprkos činjenici da se građani generalno pridržavaju preporuka koje izdaju zdravstveni zvaničnici u vezi sa hospitalizacijom u specijalnim jedinicama za lečenje čak i profilaktičkom

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

izolacijom, to je izvesno da i bez deklaracije o vanrednom stanju svaka od ovih nametnutih odredbi zdravstvenih zvaničnika bi ostala samo u domenu obaveze socijalne odgovornosti onih obeleženih i bez mogućnosti da se prisilno nametne građanima koji odluče da ne prate smernice.

U ovoj takozvanoj vežbi ustavne i zakonodavne snage, (Ustav i prirodno pravo koji određuju stanje države u vanrednom stanju), predsednik Republike, nakon konsultacija sa Vladom i uživajući podršku Skupštine Republike, koja je određena dekretom o Vanrednom stanju br.14-A/2020.godine od 18.marta, na osnovu javne ugrožavajuće situacije.

Ova odluka je stupila na snagu odmah i primenjiva je na teritoriji države za period od 15 dana.

Pod ovim uslovima predsednička odluka, sledeći osnovna prava koja su delom suspendovana: a)Pravo na kretanje i zadržavanje na bilo kom delu državne teritorije; b)imovina i privatna ekonomska inicijativa; c) prava radnika; d)međunarodna kretanja; e)pravo na okupljanje i demonstracije; f) sloboda bogoslužjenja; g)pravo na otpor.

Implementacija deklaracije o vanrednom stanju je odgovornost Vlade, i saglasno sa principom proporcionalnosti je osnovna u ovom kontekstu. U osnovi, mere koje može da odobri Vlada moraju biti ograničene, posebno u smislu njihovog obima, vremenskog trajanja i sredstava koja se koriste, do onog što je striktno zabranjeno i neophodno do hitne obnove ustavne normalnosti.

Efektivnost ovih mera koje može Vlada da usvoji tokom ovog perioda su omogućile bezbednosne snage i oružana vojska.

Prema zakonu, kršenje Dekreta koji određuje vanredno stanje, ili bilo koje druge mere koje je odredila Vlada, naziva se krivičnim delom i neposlušnošću, i kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od godinu dana ili kaznom do 120 dana ukoliko pravne odredbe kažnjavaju samo puku neposlušnost ili odsustvo takve pravne odredbe, u skladu sa kriterijumom zvaničnika.

Portugalski zakoni u vezi sa COVID-19

<https://data.dre.pt/eli/dec-lei/10-A/2020/03/13/p/dre>

<https://data.dre.pt/eli/lei/1-A/2020/03/19/p/dre>

<https://data.dre.pt/eli/lei/4-A/2020/04/06/p/dre>

<https://data.dre.pt/eli/decpresrep/14-A/2020/03/18/p/dre>

RUMUNIJA

Iulia Craiu

Pravni okvir

U Rumuniji je vanredno stanje proglašeno 16.marta 2020.godine predsedničkim Dekretom br.195, inicijalno na period od 30 dana.

Imajući u vidu posebnu prirodu Dekreta kojim se proglašava vanredno stanje, i osvrtom na izneta pravila u Pravilniku 1/1999 u vezi sa režimom stanja opsade i režimom vanrednog stanja, ograničenja se odnose na izvođenja određenih prava sa legitimnom svrhom ograničavanja masivne rasprostranjenosti koronavirusa SARS-CoV-2 i zaštitom života i zdravlja rumunskih građana.

U skladu sa Dekretom neka prava kao što je sloboda kretanja, očuvanje privatnog i porodičnog života, nepovredivost prebivališta, sloboda okupljanja, obrazovanje, ekonomska sloboda, privatna svojina su ograničena.

O Dekretu je obavešten Savet Evrope prema članu 15. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i ovo je otvorilo mnoge debate u rumunskom društvu. Neki ljudi, uključujući i neke sudije, tvrde da su ovim činom rumunski zvaničnici odlučili da suspenduju povelju Evropske Konvencije o ljudskim pravima koristeći pandemiju kao izgovor. S druge strane, profesori prava objašnjavaju da je to pravna procedura i da to nije suspenzija povelje. Profesori objašnjavaju to na taj način da ako neka osoba uloži žalbu u vezi svojih prava i obrati se Evropskom sudu za ljudska prava, kad taj slučaj bude razmatran, evropske sudije će znati odredbe Dekreta i odlučiće ukoliko su ograničenja bila proporcionalna unutar svojih okvira.

Pozivajući se na pravosuđe, u Dekret-u se kaže da vremenska ograničenja perioda nakon kojeg nestaje pravo na takvo delovanje su u skladu sa suštinskim i proceduralnim zakonom, i svakako neće započeti pre završetka vanrednog stanja koje je uvedeno u skladu sa Dekretom br.195/2020. Ograničen period koji je već na snazi biće suspendovan u skladu sa Dekretom koji je stupio na snagu 16.marta 2020. godine.

Takođe, tokom vanrednog stanja, sve aktivnosti vezane za presude će biti nastavljene samo u vezi sa naročito urgentnim predmetima koje je takvim odredio kolegijum Vrhovnog suda i kolegijum Apelacionog suda.

Što se tiče građanskih parnica, presude predmeta koji nisu hitni su kompletno suspendovane zakonom (ex officio) tokom perioda vanrednog stanja, bez ikakve potrebe da se propiše zvaničnim dokumentima kojima se određuje suspenzija.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

U krivičnim predmetima Dekret propisuje slučajeve u kojima krivična istraga treba da se sprovede, kao što su mere prevencije, zaštita svedoka/žrtava, zastrašujuća krivična dela, međunarodna pravosudna saradnja, krivična dela koja su u vezi sa vanrednim stanjem.

Uzimajući u obzir sve to, naročito u građanskim parnicama, Dekret ostavlja Savetu Apelacionog suda da odredi „najurgentnije predmete“, različite odluke su donošene u 15 rumunskih Apelacionih sudova tako da je bila neophodna intervencija Vrhovnog saveta kako bi se oformila jasna lista slučajeva za saslušanje.

Predsedničkim Dekretom br.240/14.04.2020.g vanredno stanje je prolongirano sve do 14.maja 2020. Drugi Dekret je sličan prethodnom ali donosi neka razjašnjenja u vezi sa stavom koji otvara debate.

Tokom vanrednog stanja deset vojnih uredbi je izdato od strane Ministarstva unutrašnjih poslova određujući pravila u vezi slobode kretanja (ljudima je dozvoljeno da napuštaju svoje domove u specijalnim prilikama i pod određenim uslovima; neke aktivnosti su suspendovane ili ograničene; letovi u takozvane „crvene zone“ su suspendovani).

Uredbom o vanrednom stanju br.34/2020 rumunska Vlada je izmenila i dopunila Uredbu Vlade o vanrednom stanju i, između ostalih mera pooštrila kazne za kršenje vojne uredbe i mera preduzetih tokom vanrednog stanja.

Na osnovu Zakona o vanrednim situacijama izdato je preko 300.000 kazni u iznosu od oko 187 miliona evra.

Dana 6.maja 2020.godine Ustavni sud je jednoglasno odlučio da Uredba Vlade o vanrednom stanju Br.34/2020 izmeni i dopuni Uredbu Vlade o vanrednom stanju 1/1999 u vezi sa režimom opsadnog stanja i vanrednog stanja koje je bilo neustavno.

Ustavni sud nije predstavio motive te odluke, ali je u štampi objašnjeno da „Ograničenja određenih prava nisu postignuta predsedničkim Dekretom, odredbama Člana 14 (d) Uredbe Vlade o vanrednom stanju Br. 1/1999 predstavljajući standarde kojima osnovni zakonodavac osnažuje administrativnog zvaničnika (Predsednika Rumunije) da naredi poštovanje zakona, u vezi sa Članom 4 istog regulatornog zakona, koji omogućava mogućnost ograničavanja osnovnih prava. U ovom slučaju, delovanje u okviru svojih pravnih ograničenja, Predsednik je identifikovao prava i slobode koji treba da budu ograničeni.“ Takođe je rečeno da „zakoni o sitnim prestupima, kao što je krivični zakon koji je pomoćni po svojoj prirodi, primenjujući se samo kad druga pravna sredstva nisu dovoljna kako bi zaštitila određene socijalne vrednosti. Kao takav, regulatorni akt sa snagom zakona i upravni akt regulatorne prirode kojim mogu da se ustanove sitni prestupi i sankcionišu moraju da ispunjavaju sve zahteve u vezi sa kvalitetom norme: pristupačnost, jasnoću, tačnost i predvidivost. Međutim, Sud pronalazi odredbe Člana 28(1) koristeći frazu „*nesaglasno sa odedbom Člana 9. biće smatrano sitnim prestupom*“, određujući da je sitni prestup svako kršenje generalnih odredbi koje su propisane Uredbom Vlade o vanrednom stanju Br.1/1999, povezanim regulatornim zakonima, kao i vojnim uredbama ili odredbama, naročito u proglašenom vanrednom stanju, bez jasnih razlika između zakona, delovanja ili propusta koji mogu da sadrže kontravencionalnu odgovornost. S tim u vezi, uspostavljanje činjenja sitnih prestupa je

ostavljeno proizvoljno, slobodnoj diskreciji agentu za osnaživanje zakona, kao kriterijum i uslov neophodan za utvrđivanje i sankcionisanje takvih sitnih prestupa koji nisu utvrđeni od strane zakonodavca.

Kompletnu vest možete pogledati na <http://www.ccr.ro/press-release-6-may-2020/> point III.B.

Mere koje se preduzimaju u sudovima i tužilaštvima

Aktivnosti u sudu su značajno umanjene, tako da se saslušavaju samo hitni slučajevi. Pristup sudu je ograničen, ulazak je dozvoljen samo advokatima ili strankama koji su pozvani u sud i preporučeno im je da poštuju socijalnu distancu (1,5-2 metra) u sudnici. Što se tiče ostalih slučajeva, sačinjena je lista suspendovanih predmeta i postavljena na ulazu suda kao i na veb sajtu suda. Neophodna papirologija za postupke se odrađuje uglavnom mejlom/faksom/telefonom gde je to moguće.

U krivičnim predmetima osobe koje su u pritvoru ne dovode se u sud i njihovi slučajevi se odvijaju putem onlajn konferencija, putem osigurane linije koja postoji u sudu i u centrima za pritvor.

Sudijama i ostalim zaposlenima je preporučeno da rade od kuće i da se pojavljuju u sudu samo ukoliko je to neophodno.

Maske za lice i rukavice nisu obavezne, ali većina sudskog osoblja ih nosi kao i advokati i ostali učesnici na suđenju.

Što se tiče tužilaštva, u skladu sa Odredbom koju je izdao Javni tužilac, nijednoj osobi nije dozvoljeno da uđe u tužilaštvo bez maske za lice, ali ne postoji potreba da se onemogućí ulaz nekoj osobi zato što u tužilaštvo ne dolaze osobe koje „nisu pozvane“.

Planirane mere posle 14.maja 2020.godine

U skladu sa javnim saopštenjem zvaničnika, vanredno stanje će biti ukinuto sa prestankom opasnosti od širenja virusa, počev od 15.maja 2020.godine. Postojeće i dalje neka ograničenja slobode kretanja i ostalih prava, ali ne postoje još uvek nikakve zakonske odredbe za to. Takođe, zvaničnici su naglasili da postoji mogućnost obaveze nošenja maske za lice u zatvorenom prostoru, ali ni za to još uvek ne postoje nikakve pravne odredbe.

U pravosuđu, u skladu sa predsedničkim Dekretom br.195 i br.240 saslušanje u slučajevima koji nisu hitni biće obavljeno naknadno, za 10 dana od dana prekida vanrednog stanja, sud će preduzeti odgovarajuće mere kako bi odredio nove datume za saslušanje i pozvao stranke.

Ovo će dovesti do povećanog obima posla u sudovima (broj suspendovanih predmeta je ogroman) i zaštitne mere će biti obavezne kako bi se sprečio novi porast obolelih od COVID 19.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

Nažalost, sve do sad, ne postoje jasna pravila, pa čak i svaki sud sprovodi svoje sopstvene mere zaštite, u skladu sa svojim finansijama, prostornim kapacitetima, mogućnostima zaposlenih.

Upravljački odbor Apelacionog suda u Bukureštu je imao sastanak i odlučio da usvoji neke mere koje se primenjuju od 15.maja 2020.godine. među planiranim merama – ograničavanje broja predmeta koji će biti saslušani na jednoj sesiji, utvrđivanje broja sati za svaki predmet, obavezna upotreba maski za lice i rukavica za svaku osobu koja ulazi u zgradu suda, merenje temperature svakoj osobi koja ulazi u sud, korišćenje otirača sa dezinfikacionim sredstvom.

Ostali sudovi su usvojili slične mere, ali jedinstvena odluka iz Vrhovnog Saveta i Ministarstva pravde se očekuje. Do sad, Ministarstvo pravde je samo poslalo preporuke i objavilo da su sredstva prebačena sudovima kako bi se primenjivale zaštitne mere za osoblje, advokate i stranke.

SRBIJA

Lidija Komlen Nikolic

Prvi slučaj koronavirusa u Srbiji je zabeležen 6.marta 2020.godine. Pre toga, zvaničnici u Srbiji nisu smatrali virus nekakvom ozbiljnom pretnjom po građane Srbije. Čak su organizovali i konferencije za štampu gde su državni zvaničnici kao i medicinski stručnjaci nazivali virus najsmešnijim u istoriji.

Međutim nakon prvog slučaja i situacije gde je mnogo naših građana doputovalo iz EU zemalja u Srbiju, priča političara se promenila. Postoje neke procene da je više od 400.000 srpskih državljana doputovalo u zemlju.

Kako bi se sprečilo širenje infekcije kao i prateći simptomi izazvani virusom SARS-CoV-2, doneta je Odluka o uvođenju vanrednog stanja 15.marta 2020.godine. Ova odluka, kao i mnoge druge odredbe u vezi toga, koje su usvojene, su rezultirale ograničavanjem određenih prava građana.

Proglašavanje vanrednog stanja je očigledno prihvatljiv metod u mnogim zemljama u Evropi.

Ali u Srbiji vanredno stanje nije uvedeno od strane Parlamenta, zato što je korišćena opcija iz Ustava koja glasi da ako Narodna Skupština nije u mogućnosti da se sastane, odluku o uvođenju vanrednog stanja donosi Predsednik Republike zajedno sa predsednikom Narodne Skupštine i premijerom, pod istim uslovima, kao i Narodna Skupština, u kom slučaju mere koje narušavaju ljudska prava i prava manjina mogu biti propisane od strane Vlade, dekretom, sa potpisom Predsednika Republike.

Tako da su neke od nadležnosti Parlamenta prebačene na izvršnu vlast. Takođe, ne postoji nijedno razumno objašnjenje zašto Parlament ne može da održava sednice.

Dana 10.marta 2020.godine, Vlada Republike Srbije je usvojila Odluku o Deklaraciji postojanja virusa COVID-19 koji je izazvan SARS-CoV-2 infekcijom. Ova odluka je bila promenjena 14 puta. To je stvorilo potpunu pravničku zbrku. Zbog toga što nešto nije bilo u skladu sa nekim merama iz te odluke bilo je okarakterisano kao krivično delo i tužioci su bili u obavezi da to procesuiraju po hitnom postupku.

Srbija je primer hiper produkcije odluka, odredbi i regulativa od strane izvršne vlasti. Pored Odluke o Deklaraciji o COVID-19 virusu još 44 drugih odluka je usvojeno od strane Vlade. To je sve rezultat toga što je nakon velikog pritiska javnosti Parlament ipak zakazao sednicu, nakon 50 dana. Zapravo bio je cilj samo da se retroaktivno usvoje sve odluke koje je usvojila izvršna vlast.

Kada imate situaciju da Parlament ne održava sednice, ne postoji ustavni način za usvajanje amandmana proceduralnih zakona kako građanskih tako ni krivičnih. Zbog toga Ministarstvo pravde šalje pismo sudu da koriste Skype za suđenja.

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

Neki sudovi su prihvatili preporuke i oni su čak održavali suđenja gde su ljudi osuđivani na 3 godine zatvora za nepoštovanje odluke o samoizolaciji. To je bilo jasno kršenje prava na slobodno suđenje. Svrha ovih suđenja je bila da se pošalje poruka građanima. Opet, nakon velikog pritiska javnosti iz advokatske komore i ostalih pravnih eksperata, Vlada je usvojila Dekret u vezi sa Zakonom o krivičnom postupku koji je imao samo dva člana.

Nakon 15 dana od uvođenja vanrednog stanja, Vlada je konačno usvojila Dekret o načinu učestvovanja optuženih na glavnom suđenju u krivičnom postupku koji se održava tokom vanrednog stanja. Ovaj Dekret propisuje da u krivičnim postupcima pre suda prve instance, kada predsednik Veća, jedini sudija koji proglaši da prisustvo optuženog na glavnom suđenju nije bezbedno zbog opasnosti od širenja infekcije, može da odluči da osigura učešće optuženog u glavnom suđenju uz pomoć tehničkih sredstava za prenos zvuka i slike, ukoliko je to moguće i ako tehničke mogućnosti to dozvoljavaju. Mnogi advokati odbrane nisu želeli da prihvate ovu mogućnost tvrdeći da je to kršenje prava na slobodno suđenje.

Mi smatramo da ovi amandmani nisu bili u skladu sa evropskim standardima. Još uvek čekamo na naš Ustavni sud da se oglasi jer su ostali nemi u ovoj situaciji. Dekret će biti predmet razmatranja Ustavnog suda zato što su neki advokati i organizacije poslali inicijativu za ustavno preispitivanje.

Naš Zakon o krivičnom postupku nije imao nikakve odredbe u vezi sa tehničkim sredstvima za prenos slike i zvuka. Postoje neke odredbe za sud druge instance.

Mnogi sudovi koji su imali dovoljno velike sudnice da ispune sve standarde i zahteve za socijalno distanciranje nisu koristili Skype za suđenje.

Dekret o vremenskom ograničenju u sudskom postupku tokom vanrednog stanja je takođe donešen, a takođe i u slučajevima administrativnih postupaka.

Sudovi i tužilaštvo nisu bili zatvoreni ali nisu radili sa građanima i advokatima. Sve je svedeno na minimum rada.

Samo tužilaštvo i sud prve instance rade na slučajevima koji su definisani kao urgentni i važni. Kao na primer porodično nasilje i neispunjavanje zakona u skladu sa zdravstvenim preporukama tokom trajanja epidemije, prenošenje zaraznih bolesti i izazivanje panike i nered.

Nakon proglašavanja vanrednog stanja Republički tužilac je izdao tri opšte obavezne instrukcije u vezi sa organizacijom rada u tužilaštvu. Prvo to se odnosi na proces rada, ko će i kada raditi. Neke kategorije tužilaca i zaposlenih su poslani da rade od kuće. To su oni stariji od 60 godina i stariji sa hroničnim bolestima kao i zaposleni sa decom mlađom od 12 godina. Zatim postoje prioriteti u vezi sa vrstom slučaja koji će biti procesuirani. Takođe, za ona krivična dela postoje obaveza da se predloži pritvor kod istražnog sudije.

Predstavnik Ministarstva pravde je čak objavio ove obavezne instrukcije od strane Republičkog tužioca. U ovom saopštenju je čak i pretio disciplinskim postupkom tužiocima.

Dana 6.maja ukinuto je vanredno stanje.

To je dovelo do pitanja koje je spomenuo Raul. Šta sad? Kakva je situacija sa sudovima i tužilaštvom posle korona virusa?

Što se tiče tužilaštva, proces rada će se postepeno vratiti u stanje pre korona virusa. Međutim neke zaštitne mere će ostati. Ljudi će morati da nose maske i rukavice. To je obaveza za sve zaposlene i sve ljude koji dolaze u zgradu suda.

ŠPANIJA (1)

Iria Gonzalez

Relevantni linkovi za sve informacije o COVID 19 i pravosuđu:

Republičko javno tužilaštvo:

<https://www.fiscal.es/documentaci%C3%B3n-coronavirus>

Ministarstvo pravde: <https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/ciudadanos/servicios-esenciales-justicia>

Savet sudstva:

<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Servicios/Informacion-COVID-19/Acuerdos-de-la-Comision-Permanente/>

Vanredno stanje je proglašeno u Španiji 14. marta 2020. godine, (<https://boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2020-3692>) a pre toga, FGE je izdao nekoliko dekreta u vezi sa jačanjem IT resursa među ostalim odlukama (<https://www.fiscal.es/documentaci%C3%B3n-coronavirus>).

Ministarstvo pravde: dana 14. marta 2020. godine

<https://ficheros.mjusticia.gob.es/aviso/2.%20MJU%20SE%20servicios%20esenciales.pdf>

Osnovne službe: određen je minimum broja zaposlenih **sudija i tužilaca**. Među najosnovnijim spominje se:

- mere predostrožnosti
- krivična dela sa osobama u pritvoru
- delovanja u civilnom registru
- preventivne mere u vezi sa nasiljem nad ženama
- svako delovanje čije odlaganje može da izazove nenadoknadivu štetu.
- suspenzija uslova i rokova u postupku, sa jedinim neophodnim izuzetkom za garanciju prava priznatih kod svih osoba u članu 24 Ustava (član 6. Evropske Konvencije).

20/3: Medicinski forenzičari zaposleni u službi zdravstvenih zvaničnika Rezolucijom od 23. marta 2020. Godine

(<https://ficheros.mjusticia.gob.es/aviso/MINISTERIO%20DE%20JUSTICIA%20Resoluci%C3%B3n%20de%20la%20Secretar%C3%ADa%20de%20Estado%20de%20Justicia.pdf>) u skladu sa autonomnim pokrajinama, Republičkim tužilaštvom i Generalnim Savetom sudstva, kolektivne i organizacione zaštitne mere su takođe uspostavljene. Ove zaštitne mere uključuju:

- ne dozvoljava se pristup pravosudnim centrima ukoliko to nije opravdano
- ograničiti broj ljudi koji imaju pristup i vremenski okvir

- obezbediti svakom posetiocu masku (još uvek nema za sve)
- uspostaviti socijalnu distancu od minimum 2 metra
- obezbediti elemente zaštite u javnim službama
- promovisanje elektronskih sredstava rada: problemi sa digitalizacijom u pravosuđu: teritorijalna rasprostranjenost i pravna sigurnost dokumentacije.

Rezolucijom od 30. marta 2020. godine

(<https://ficheros.mjusticia.gob.es/aviso/Resoluciones/Resoluci%C3%B3n%20del%20ministro%20de%20Justicia%20por%20la%20que%20se%20adapta%20la%20cobertura%20de%20servicios%20esenciales%20de%20la%20Administraci%C3%B3n%20de%20Justicia%20al%20Real%20Decreto.pdf>) Ministarstvo pravde, autonomni regioni, Savet sudstva, Republičko tužilaštvo i Advokatska komora su prilagodili odredbe osnovnih službi u upravi sudstva, zakonom o dekretu koji posebno redukuje mobilnost stanovništva tokom borbe protiv Covid 19. Rezolucija održava minimum osnovnih službi koje su prepoznate u prethodnoj rezoluciji, i uspostavlja osnovnu lice u lice aktivnost kompletiranu sa još jednim dostupnim režimom.

Rezolucijom od 15. aprila 2020.godine

(https://ficheros.mjusticia.gob.es/aviso/resolucion_servicio_publico_RD478.pdf)

Ministarstvo pravde, u skladu sa autonomnim regionima, (sa pravnim kompetentnim transferima) Savetom sudstva, Republičkim tužilaštvom uspostavlja:

- normalne odredbe o neosnovnim službama, pod uslovom da su materijalna sredstva dozvoljena: Zvaničnici (+-10%). **Prioriteti raznošenja predmeta: ličnu pravnu imovinu žrtve/posebno osetljivih grupa.**
- registracija svih predatih fajlova sudskim i tužilačkim kancelarijama u elektronskom izdanju.
- Službe u radu sa ljudima, obezbeđujući socijalnu distancu u skladu sa preporukama zdravstvenih zvaničnika: higijenske i zdravstvene mere: lična zaštitna oprema u svim sudskim prostorijama i sobama za saslušanje: efikasno i koordinisano snabdevanje hidrogelova, rukavica i maski u skladu sa zaštitom zdravlja svih zaposlenih u pravosuđu, kao i građana koji dolaze u sud i tribunale: **problem: nedostatak ovih sredstava svuda.**

Vlada: RDL 16/20: 28/4 (stupa na snagu 30/4):“Novi plan normalizacije Ministarstva pravde” (<https://ficheros.mjusticia.gob.es/aviso/BOE-A-2020-4705.pdf>)

- Mogućnost uspostavljanja uslova postupka 1 1 a 31/8.
- Ponovno određivanje rokova za trajanje postupka i produžetaka za vremenski okvir za žalbu.
- Specijalni porodični postupak:
  - Zahtevi u vezi sa obnovom podeljenosti u posetama ili zajedničkom starateljstvu.
  - Pregled dečijih alimentacija.
- opšte odredbe za Ministarstvo pravde i autonomne zajednice sa nadležnostima u toj oblasti: da se obezbedi da sistem upravljanja postupcima, IT, sudova i tribunala svih autonomnih zajednica omogući video prenos: i pravnu izvesnost?

Pravda i izazovi u vreme pandemije u Evropi

- upotreba elektronskih medija, naročito video konferencije: za održavanje postupnih radnji: validnost: status vanrednog stanja od 3 meseca: **suđenje, deklaracija i saslušanje** (biće neophodno **fizičko prisustvo optuženog na suđenju za ozbiljne prekršaje**). **Izmešana komisija u svakoj provinciji (sudije/tužioc/službenici/menadžment) za smernice: razmatranje karakteristika prostorije: na nekim mestima 25/5, drugde 15/6 različitih scenarija se razmatra. Distance i kapaciteti (izbeći velike koncentracije): FGE svrhe:**
- - **elektronski prenos**
  - Mobilne aplikacije za sudske pozive (tačno vreme).
- Izveštaji pravnih stručnjaka: validnost: vanredno stanje od 3 meseca: samo sa postojećom medicinskom dokumentacijom na raspolaganju (sa nekim izuzecima).
- oprez u javnosti i u bilo kojoj sudskoj ili tužilačkoj zgradi biće sprovedeno **telefonom ili mejlom** (omogućiti za ovu svrhu): period vanrednog stanja od 3 meseca.
- pravosudna tela u vezi sa COVID-19.
- radni dani ujutru i popodne za sve službe i sudove: validnost: vanredno stanje i 3 meseca: **CCAA/Unije/problemi volontiranja**

Ostale mere: Deeskaliran plan za vanredno stanje: Republičko tužilaštvo: 60 mera (<https://www.fiscal.es/documents/20142/399898/03.+Plan+de+desescalada+en+la+administraci%C3%B3n+de+justicia%2C+de+24+de+abril.pdf/b668a8d9-2035-aa19-30f3-ee2e6ee9053e?version=1.0>)

- Upotreba informacionih i tehnoloških komunikacija: osnaživanje **videokonferencija**: čak i u slučaju optuženih: sa kriterijumom: (manje od 2 godine/bez zahteva za prisustvom/saglasnošću sa MF/intervju rezervisan sa advokatom). Jačanje digitalnog pravosuđa. Jedinstveni sistem upravljanja postupkom za celu teritoriju države..
- prenos istražnog postupka, izbegavanje dupliranja postupnog delovanja.
- promovisanje saglasnosti sa tužilaštvom kako bi se izbegla suđenja i dobila se manja kazna: institucionalna koordinacija. Proširenje okvira ovog tipa saglasnosti.
- Restorativna Pravda i medijacija.
- Razvoj plana za nepredviđene situacije
- Pojačanje, zamena i komisija za službe.
- Planovi za nagomilane materijale.
- Privremena ekskluzivna posveta određenom Krivičnom sudu za proces brzih suđenja (sitni prekršaji sa kaznom do 2 godine). Stvaranje suda „na poziv“.
- **pretpostavka Poreske uprave o svim likvidnim novčanim izvršenjima**,
- moderacija procesa Republičkog tužilaštva u krivičnom delu sa nekretninama gde nema interesa javnosti.
- specifične mere u slučajevima trgovine ljudima
- **mere koje su u vezi sa zadržavanjem u ICD i proterivanje sa teritorije države**: sanitarni uslovi zemlje proterivanja, sa posebnim osvrtom na humanitarne razloge.
- ukidanje člana 324 (prepreke istražnim slučajevima korupcije)
- nastavak kaznenog limita kako bi se održalo suđenje u odsustvu.
- Prilagođavanje zaposlenih.

Takođe: **mi nemamo datum za ukidanje ovih proceduralnih uslova!**

Poslednja odluka Saveta sudstva 8/5/20: U skladu sa izdanjem danas u BOE Kraljevskog Dekreta 514/2020, 8.maja, produžava se vanredno stanje. Stalni odbor produžava u nastupajućem periodu vanrednog stanja efikasnost saglasnosti koji je usvojen do sad u vezi sa pandemijom COVID-19: održavanje suspenzije neosnovnih pravnih procedura sve do 24.maja <http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder-Judicial/En-Portada/El-CGPJ-mantiene-la-suspension-de-las-actuaciones-judiciales-no-esenciales-hasta-el-proximo-24-de-mayo>

Takođe, Ministarstvo pravde je razradilo plan, koji je sada diskutovan sa autonomnim regionima, Savetom sudstva i Republičkim tužilaštvom i očigledno će odobriti sledeće nedelje kako bi se odredili datumi i načini reaktivacije pravosudnih aktivnosti.

Savet sudstva je pripremio osnovni dokument o organizacionalnim i proceduralnim merama za trenutak nakon ukidanja vanrednog stanja koje je uvedeno u pandemiji koronavirusa (neke mere su disproporcionalne i mogu da utiču na osnovna prava građana).

Organizacione: autonomne nadležnosti/glavne nadležnosti

Pomirenje (problem: glavne nadležnosti).

ŠPANIJA (2)

Eduardo Navarro

Želeo bih da vam u par minuta predstavim glavne probleme koji su nastali sa ustavne tačke gledišta u Španiji.

Svi oni se odnose na moguće ograničenje prava tokom pandemije. Naš Ustav predviđa tri vanredna stanja.

Mi ih zovemo ALARM UZBUNA, IZUZETAK i i SITUACIJA.

Sa aspekta ugrožavanja osnovnih prava, stanje alarma je najmanje ugrožavajuće.

Prema našem zakonodavstvu, stanje alarma se planira za zdravstvene krize i pandemije i ni pod kakvim okolnostima ne mogu da suspenduju osnovna prava, iako je moguće ograničenje slobode kretanja.

Tako da, prvi problem je, međutim, ukoliko sloboda kretanja ima za rezultat suspenziju prava i samim tim je izvan okvira vanrednog stanja, kreira situaciju neustavnosti.

Španski Ustavni sud će morati da odluči ukoliko ograničenja izlažu Ustav suspenziji prava ili ova ograničenja ostaju u pravnim okvirima.

KOLIKO DALJE može da se ograniči pravo bez njegove suspenzije?

ZATVARANJE čitave populacije u svoje domove je ograničenje prava na slobode kretanja Ili je zapravo ukidanje prava?

Postavlja se ovo pitanje. Nadajmo se da će Ustavni sud to odlučiti u predstojećim nedeljama.

JOŠ JEDNO kontroverzno pitanje u Španiji tiče se prava slobode medija. Vlada tvrdi da se spekulisalo LAŽNIM informacijama ili da bi one mogle da izazovu paniku među stanovništvom i nezadovoljstvo prema državnim institucijama.

Mnogi novinari upozoravaju na mogućnost ograničavanja slobode medija. Sa druge strane, postoje neke medijske kuće koje šire dezinformacije putem društvenih medija.

Glavni rizik je da mi prihvatamo cenzuru informacija pozivajući se na nezadovoljstvo. Međutim, tačno je da društveni mediji (Facebook, twitter ...) nisu deo tradicionalnih medija.

Neki novinari se pitaju:

- Da li je potrebno edukovati stanovništvo da bi se izgradilo društvo kritičnih građana? Ili da li vlada treba da kontroliše lažne vesti?

U svakom slučaju, rešenja nastalih problema biće slučaj proporcionalne procene preduzetih mera.

U našem Ustavu stoji da će svaka mera biti neophodna kako bi se obezbedio povratak u normalnost.

U Španiji, zvanični izvori govore o više od dvadeset i pet hiljada umrlih. Takva surova stvarnost može da poremeti osnovna prava, kao što to i jeste do sad.